



Lars Erik Larsson:

Sörmländska spelmän

En bok som aldrig blev tryckt.
Successivt utökad och illustrerad.

[Läs efterskriften!](#)

Klicka på namn i listan så kommer du till resp. person:

Vi välkomnar ändringar, tillägg och foton!

EDEBY ERIK fiol	4
EDLUND AUGUST HILMER, "GRANEBERGARN" fiol	4
EKBERG ERIK GUSTAF fiol	4
EKELÖF CLAES JOHAN fiol m.m.	4
EKLUND ERIK MARTIN fiol	5
EKLUND GUSTAF PETTER fiol orgel	5
EKLUND PEHR JOHAN fiol	9
EKMAN fiol	9
EKMAN ANDERS "SPEL-EKMAN" fiol.....	9
EKMAN ANDERS GUSTAF fiol.....	10
EKVALL JOHAN ALBERT fiol	10
ELIN ADOLF fiol	10
ENBERG THURE AXEL ALFRED fiol.....	10
ENGLUND ERIK fiol	11
ENGMAN PER ERIK fiol.....	11
ENGSTRÖM JOHAN AUGUST fiol.....	11
ENGSTRÖM KLARA sång	12
ENQVIST AXEL fiol	12
ENSTRÖM AXEL fiol	12
ERIKSSON ALFRED fiol.....	12
ERIKSSON ANDERS GUSTAF fiol	13
ERIKSSON ANDERS GUSTAF, "ANDERS GUSTAF I HÄGERBO" fiol, sång	13
ERIKSSON ANDERS OTTO fiol.....	14
ERIKSSON AUGUST HJALMAR, "MARBYDOKTORN" fiol.....	14
ERIKSSON AUGUST VILHELM fiol	15

ERIKSSON AXEL VILHELM fiol	15
ERIKSSON ERIK, ”SPEL – ERKER” fiol	15
ERIKSSON ERIK ALGOT fiol.....	15
ERIKSSON ERIK GUSTAF fiol.....	15
ERIKSSON ERIK GUSTAF fiol.....	16
ERIKSSON ERIK IVAR fiol	16
ERIKSSON ERIK JOHAN sång	16
ERIKSSON ANDERS LEANDER fiol	16
ERIKSSON ERIK VILHELM fiol	16
ERIKSSON GUSTAF ALBERT fiol	17
ERIKSSON GUSTAF AXEL, ”BROSTUGEN” fiol orgel.....	17
ERIKSSON HEDVIG ERIKA f. ISAKSSON sång.....	17
ERIKSSON JOHAN ALFRED, ”GÖLSTORPARN” fiol	18
ERIKSSON JOHAN GUSTAF (JANNE) fiol.....	19
ERIKSSON JOHAN WILHELM fiol.....	19
ERIKSSON JOSEFINA CHARLOTTA sång	19
ERIKSSON KARL, ”MILLERSTE-KAL” fiol.....	20
ERIKSSON KARL AUGUST sång.....	26
ERIKSSON CARL BERNHARD, ”SPEL-ERKER” fiol.....	26
ERIKSSON CARL ERIK fiol	26
ERIKSSON CARL ERIK, ”OLOFSBERGEN” fiol	26
ERIKSSON KARL ERIK, ”LÖTA-KALLE” fiol.....	27
ERIKSSON CARL ERIK, ”CARL ERIK I LIND” fiol	27
ERIKSSON KARL ERIK, ”KALLE PÅ NÄSET” fiol.....	28
ERIKSSON KARL ERIK fiol	28
ERIKSSON KARL FREDRIK fiol.....	29
ERIKSSON KARL JOHAN, ”BLINDA KALLE” fiol	29
ERIKSSON CARL VIKTOR fiol.....	31
ERIKSSON KNUT AXEL fiol.....	31
ERIKSSON KONRAD LEANDER fiol.....	31
ERIKSSON LARS ERIK fiol	32
ERIKSSON LARS ERIK fiol	32
ERIKSSON LEONARD fiol	32
ERIKSSON OLOF fiol.....	33
ERICSSON PEHR, ”GRANLUNDS-PELLE” fiol	33
ERICSSON PEHR AUGUST fiol	34
ERICSSON PEHR GUSTAF sång	35
ERIKSSON SVEN RICKARD fiol.....	36
ERIKSSON VALFRID fiol	37
EHRLING ERIC orgel, fiol	37
ERNST I BYN se KARLSSON ERNST	37
ERSDOTTER BRITA STINA sång	37

ERSDOTTER LISA LOTTA el. LOTTA BARD sång	37
ERSDOTTER MARIA CATHARINA (KARIN) sång	38
ERSDOTTER MARIA MARGARETA sång.....	38
ERSSON ANDERS fiol.....	38
ERSSON ERIK, "SKIRGUBBEN" fiol	38
ERSSON ERIK JOHAN fiol	39
ERSSON JOHAN fiol	39
ERSSON JOHAN ALBERT, "JOHAN I DAVIDSTORP" fiol	39
ERSSON CARL fiol.....	39
ERSSON KARL fiol.....	40
ERSSON KARL fiol.....	40
ERSSON KARL fiol.....	40
ERSSON LARS fiol	41
ERSSON LARS ERIK fiol	41
ERSSON LARS ERIK fiol	41
ERSSON PEHR, "PELLE I SANDVIK" fiol.....	41
ERSSON PER fiol	42
ERSSON PER JOHAN, "PER JOHAN I TRÅNGSUND" fiol.....	42
EFTERSKRIFT	43

EDEBY ERIK fiol

Oidentifierad spelman från Eskilstunatrakten.

Han har komponerat ett flertal låtar. En gånglåt kom till då han vid ett tillfälle körde oxarna till trädan. Under vägen råkade oxarna i sken, vilket illustreras av en efterföljande polska byggd på samma melodi som gånglåten.

(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

EDLUND AUGUST HILMER, "GRANEBERGARN" fiol

Bonde från Graneberg, Stallarholmen, Ytterselö s:n.

Född 4/7 1881 i Bergs by, Ytterselö s:n.

Son till bonden Herman Edlund och Klara Carlsdotter.

Död 7/5 1963.

Gift med Sara Elfrida Edlund.

Hilmer Edlunds dotterson Ove Kjäll från Södertälje berättar i brev till förf. hur morfadern som nygift köpte ett eget ställe, Graneberg, Stallarholmen, vilket gav honom smeknamnet Granebergarn.

– Musiken var hela livet morfars stora intresse, berättar Kjäll.

– Han lärde sig spela fiol hos klockar Gustafsson på Toresund. John Weiland skrev en låt till morfars ära. Den heter Granebergarn.

Hilmer spelade ofta tillsammans med denne John Weiland och även med "Spel-Gustaf" Andersson och andra bygdespelmän från trakten. Han spelade på bröllop, skördefester, och andra glada tillställningar, och han spelade låtar efter både hembygdens spelmän och andra. Polskor efter Lapp-Nils stod på hans repertoar liksom låtar efter hälsingespelmannen Jon-Erik Öst.

Hilmer Edlund var ett original, en färgstark personlighet och en hel bok skulle kunna skrivas om alla de roliga minnen som är förknippade med honom. Konstnären Uno Stallarholm tecknade Hilmer Edlunds porträtt år 1951, då denne var 70 år, och där har konstnären fångat spelmännens blick, som via klangen från fiolens strängar förirrar sig långt långt bort och in i tonernas och musikens sällsamma rike.

Granebergarn var dessutom en skicklig självlärd matematiker. Fjärdegradsekvationer var hans hobby, och inom astronomin var han också väl bevandrad. Han var en präktig historieberättare med drastiskt uttrycksätt.

(Folket den 30/6 1961)

EKBERG ERIK GUSTAF fiol

Båtbyggare från Erikstorp, Svärta s:n.

Född 18/4 1840 i Långö, Bälunge s:n.

Son till sjömannen Anders Peter Ekberg och Greta Pehrsson.

Han var både spelman och fiolbyggare.

"Då det senare knåpgörat på äldre dagar blev lite för besvärligt för honom, övergick han från att tillverka mittensargerna av trä till att göra dem av läder av stövelskaft. Detta material var givetvis mera lättböjligt än trä, men ton och utseende blev naturligtvis i hög grad lidande på denna materialförändring."

(Carlsson Ture Några sörmländska spelmän. Slöjd och Ton nr 2 1951)

EKELÖF CLAES JOHAN fiol m.m.

Klockare från Hyltinge s:n.

Född 24/9 1830 i Säby s:n Småland.

Gift med Helena Sofia Jonsdotter.

Han hade lärt Arvid Karlsson från Gnesta att spela fiol.
(ULMA acc. nr. 9047)

EKLUND ERIK MARTIN fiol

Handlande från Eskilstuna.

Född 11/3 1891 i Eskilstuna.

Son till gelbgjutaren Per Edvard Eklund och Hildur Anna Maria Schölin.

Gift med Amalia Viktoria Gustafsson.

Fadern hade gelbgjuteri och verkstad i Hällbybrunn, och där började Erik arbeta som ung. Men intresse för handel tog överhanden och så småningom etablerade han sig som handlande i Skogstorp. Där stannade han några år innan han flyttade tillbaka till Eskilstuna.

Inför hans 70-årsdag skrev G. Wetter om honom i Folket den 8/3 1961:

”I Skogstorps spelmanslag – högeligen uppskattat i många år – fick han utlopp för sin musikalitet, vilket också tog sig uttryck i ett par kompositioner. Herr Eklund tillhör SSF:s veteraner och är dessutom ledare för pensionärsföreningens musikkapell i Eskilstuna. Den sammanslutningen består som bekant av spelglada ’pojkar’ på närmare 80 år. Det säger sig självt att umgänget med fru Musica upptagit fritiden i allra högsta grad för jubilarer, som inte utan fog gör gällande, att det föryngrat och berett bara glädje.

Erik Eklund var med redan 1925 då SSF stiftades och kan sålunda med rätta räknas till veteranerna inom förbundet; av dessa finns det utom blivande 70-åringen endast fyra kvar. Tillsammans med Erik Eklund utgör dessa en kvartett, som dock sällan träffas numera. Men i fjol hände det i alla fall på den stora spelmansstämman i Julita midsommardagen. Då var Erik Eklund den till själen och kroppen inte minst ungdomlige när han spelade första fiolen i Lästringe gånglåt.

– God och glad, snäll och rar ska man vara alla dar, är hans valspråk och ger absolut syn för sägen, när han har fiolen under hakan. Man är mans gamman, heter det, och detta visdomsord ur Havamal kan man sätta som devis för Erik Eklunds spelmansgärning.”



EKLUND GUSTAF PETTER fiol orgel

Organist och klockare från Hölö s:n.

Född 11/2 1795 i Klockargården, Hölö s:n.

Son till organisten Petter Eklund och Stina Greta Fernström.

Död 17/1 1842.

Gift 1:o med Margareta Nyström.

Gift 2:o med Anna Marie Ålind.

Han var en av Hölö s:ns storspelmän och hade många elever, bl. a. Isak Ludvig Andersson.
(ULMA acc. nr. 7481)

Vid sockenstämma den 5/4 1812 behandlades frågan om tillsättande av en efterträdare till den avlidne organisten i Hölö:

” ----

§ 1. Som ansökningstiden til den härstädes ledigvarande förenade Klockare och Orgnist-Sysslan nu lupit til ända, så tilkännagaf undertecknad Ordförande at, til berörde syssla hade inom föreskrefven laga tid, sig följande skickelige och med antagelige Betyg försedde Sökande anmäلت, nemligen Vice Organisten och Klockaren härstädes, Studerande ynglingen Gustaf Petter Eklund, Kammarskrifvaren wid Kongl.

Tullverket samt Orgnisten wid Krono Spinnhus Församlingen i Stockholm Eric Lindblad, Orgnisten Jonas Petter Moberger ifrån Årsunda Sockn i Gestrikland, Orgnisten Gustaf Råstrand ifrån Waxholms Stad, samt Klockaren och Orgnisten Carl Petter Broman i Tvetå sockn och detta stift. Ibland hvilka således Trenne första nu borde upföras, på ordentligt förslag och efter aflagda prof, komma under Församlingens omröstning.

Härwid yttrade den mangrant tilstådeswarande Församlingen med en aldeles odelad enhällighet: At, då Klockare och Orgnister wid hwarje Landt Församling helt och hållet underhållas och lönas utaf Församlingarnas egna medel, så hoppades ock Hölö Sockns Inwånare sig denna gång kunna, utan at på minsta sätt förnärma Konungens höga Bud och Författningar, begära, at utan vidare omröstning få til Klockare och Orgnist härstädes utnämnd Gustaf Petter Eklund, såsom ej allenast född inom Socknen och af alla sökande, således bäst och närmast känd, utan äfven försedd med skicklighets Betyg för Sysslan, fullkomligt jemngoda med de öfrigas. Tilläggande samteliga närwarande: at, då berörde Eklund, framför sina flästa medsökande, ägde den säkrast witsordade underbyggnad i Bokwett, så förmodades med wisshet att ej mindre Prästerskapet än Församlingen skulle med honom blifva bäst belätne, såsom Kyrkobetjent

Efter flere förnyade tilfrågningar, om detta wore samteliga Possessionaters och Socknemäns oföränderliga önskan, hwarwid altid enahanda swar afgåfwos, kunde underskrifwen Pastor ej annat än förena sin röst med Församlingens och således utnämna förberörde Gustaf P. Eklund til Klockare och Orgnist härstädes. Kommandes han, såsom ännu ganska ung, ej at mottaga Fullmakt härpå, förrän Sysslan tilträdes, samt emedlertid under nu löpande Nåddår, tjena såsom vicarius, med detta protocolls Utdrag, och derjemte at med allra första förse sig med säker Borgen för alt, hvad han, såsom Klockare, om händer hafwer.”

(Hölö KA vol. K I:2. ULA)

Härmed var Eklund antagen som Hölö församlings organist och klockare, och den 19/4 1813 avlade han tjänstemannaeden ”uti Församlingens öfwerwaro” och mottog sin fullmakt ”under meddelade lämpliga föreställningar af Ordföranden til et sådant upförande både i och utom tjensten, som både lag och Författningar samt Församlingen yrkar.”

(Hölö KA vol. K I:2. ULA)

Efter några år fick Eklund tillsammans med församlingens pastor och menighet ta del av en historia som djupt upprörde sinnen hos alla goda seders förespråkare. Ett par kvinnor i socknen hade kommit stor oreda åstad, vilket framgår av sockenstämmoprotokoll av den 8/6 1817: I denna berättelse finns ingenting om musiken eller Eklunds spelmansgärning, men ger ändå en bild av det gamla allmogesambället, och händelserna kunde mycket väl ha inspirerat både spelmän och diktare till skildringar i både ord och toner:

”Uppå anmälan af Nämndemannen Pehr Olsson i Vreta hade underskrefwen Pastor låtit til denna sammankomst förekalla Bonden Petter Pehrssons hustru Maria Larsdotter, jemte hennes dotter Maja Stina ifrån samma by, i afsigt, at å egna och Församlingens wägnar, gifwa dessa, för åtskillig wanart, och i synnerhet grannars ofredande, länge kända personer, de alfvarsamma föreställningar och warningar, hwartil deras förda lefwerne, och i synnerhet ett nyligen förewaret uptråde gifwit rik anledning.

Hwarken hustru Maja eller dottren inställde sig dock, ehuru kallelsen til dem försyndes (sågs) äfwen wid kyrkan; men twenne af grannarne i samma By, Bonden Anders Pehrsson och Pehr Andersson anförde följande berättelse inför Församlingen: nemligen, At då ofwannämnde begge qvinnor tidigt på Fredagsmorgonen i förledna wecka warit sedde på Wreta bys Sädes åkrar, sysselsatta med upprifwande af hwet-brodd, i synnerhet på Pehr Olssons åker-stycken, hade berörde Bönder straxt derpå åtföljt Pehr Olsson til hustru Majas Ladugård, i afsigt at efterse, om der befunnes något af de upryckte Sädes-stånden. De möttes ute på backen af hustru Maja, och ehuru hon sjelfmant widgick det hon hade sådant färskt fourage i sitt Fähus, tillät hon dock ingen at der ingå, utan försedde i största hast dörren med ett utanlås.

Under ordwexlingen härom öfwerhopade hustru Maja Pehr Olsson med bannor och försmädelser, samt uptog en lång stör hwarmed hon gaf honom ett slag; och då stören blef henne fråntagen, befalte hon sin dotter at förse henne med en yxa, med hwilken hon slog til öfwer Pehr Olssons arm. Då han nu wille afböja flere så wåldsamma företag emot sig, höjde hustru Maja ånyo yxen, och med tilwänd ägg tilskyndade Pehr Olsson ett icke obetydligt sår i ena handen. Under detta hade både hustrun och dottren flere gånger ryckt Pehr Olsson i Råcken och welat draga honom inn i Stugan under rysliga bedyranden, at han der skulle få nog.

Tisdagsaftonen i samma wecka hade hustru Maja, ifrån de öfriga Byns kreatur bortjagat afsides en af Pehr Olssons kor, hwilken hon, medelst piskande ganska illa handterat, hwarförutan hon, så wäl detta som förledit år skymfat Pehr Olsson med skällsord och wanhedrande namn af Mästerman, Slagtare och dylikt.”

Herre Gud, såna fruntimmer, är man benägen att utropa, innan vittnesmålen fortsätter:

”Widare anförde drängen Gustaf Andersson i Tösta; at då han förledne winter besökte sin gamla, sjukliga moder i Vreta, hade hustru Maja och hennes dotter öfwerfallit honom med hugg och slag, och någon tid der efter hade hon hotat at innebränna berörde gumma uti hennes koja.

Utom allt detta war det allmänt kunnigt i Socknen, at ofwannämnde begge qvinnor, på sina utvandringar, gemenligen medföra yxor och andra äggjärn, hwarmed de warit sedde på sielfwa Sabbatsdagarna. Häraf och mycket mera dylikt slöto Församlingens ledamöter til hwilka grymma upsåt och förehafwanden dessa personer ju alltid äro benägna och färdiga; hwarföre ock samptelige närwarande instämde i den önskan, att så skadeliga medlemmar i Socknen måtte ju förr dess häldre komma at tagas i säkert förwar, och blifwa uturståndsatta, at vidare fullfölja sine onda anslag. I sådan afsigt skulle Utdrag af detta Protocoll genast tillställas Herr Krono Befallningsmannen Johansson, jemte anmodan, at han, genom sin Embetsåtgärd, benäget wille befordra dessa wanartige til wälförtjänt näpst, hwaribland Församlingens Ledamöter säkert trodde, äfwen det böra blifwa de brottsligas lott, at inmanas uti Correctionshuset i Nyköping, där deras wåldsamma och wilda sinnesart, under en sträng behandling, torde i någon mån kunna tyglas.”

(Hölö KA vol. K I:3. ULA)

I sanning vildsinta amazoner vars härjningar mycket väl skulle kunna ge stoff till saftiga visor och ballader.

Men det var inte bara elände som övergick socknen. Tack vare möjligheterna att ympa eller vaccinera mot smittkoppor, sjukdomen som var ett gissel för forna tiders människor, räddades mängder av liv och klockarna ute i socknarna fick ofta uppdraget att verkställa dessa vaccinationer. Eklund ombesörjde vaccinationerna i Hölö socken, och detta gjorde han med den äran, vilket framgår av följande citat ur sockenstämmoprotokoll av den 1/6 1817:

”3. Den utmärkta flit och skicklighet, som Församlingens Klockare och Organist Gustaf Petter Eklund alt ifrån sit tilträde til Sysslan redan öfwer sex års tid ådagalagt uti koppypning eller Vaccinations utöfwande i synnerhet inom denna Församling, hade långt för detta väckt den allmänna önskan, det måtte Eklund blifwa hos höglofliga Kongl. Sundhets Collegium anmäld til erhållande af någon belöning såsom uppmuntran til ytterligare fortfarande uti sitt berömdwärd och för menskligheten så högst gagneliga yrke, för hwilket han utaf Församlingen föga njuter någon betalning; Och som detta nu med allmän enhällighet föredrogs, så lofwade Ordföranden at genom utdrag af protocollet, samt sitt eget särskildta intygande för Eklund på wederbörlig ort insinuera Församlingens yttrade åstundan.”

(Hölö KA vol. K I:3. ULA)

Klockare- och organistlönerna förr i världen gav inte utrymme åt något vidlyftigt leverne, och den jord som ibland hörde till klockargårdarna var så ringa, att den inte förslog att föda de eventuella kreatur klockaren ägde. Då uppstod problem med foder åt dessa, alldenstund hö och halm ej ingick i klockarens ordinarie lön. Hölöklockarens kreatursfoder behandlades vid sockenstämma den 11/10 1818:

”9. Som fråga blifwit af någon inom Församlingen väckt angående Klockarens och Organistens rättighet, at af Församlingens Hemmans-Innehafvare undfå något hö årligen inberäknadt uti den öfriga lönen, så utbad Ordföranden sig tydlig upplysning angående werkelige förhållandet härmed; hälst som ingen rättelse häruti kunnat hämtas af Sockenstämmoprotocoller, hwilka i sådan afsigt dock blifwit genomsedda alt in på 1730-talet. Häraf trodde Pastor sig böra sluta, at denna afgift, så här, som på de flästa ställen i riket, warit wanlig från urminnes tider, men till ytterligare wisshet och rättelse äskades Församlingsledamöternas egna yttrande härom.

Flere af de äldste Jordbrukare utleto sig: at berörde Klockarens hittils njutna förmån af lönings hö wore så mycket mera utom all fråga, som de noggrant wisste, at den samma warit wanlig äfwen i deras fäders och Förfäders tid. Tilläggande, at aldrig någon gifwit mindre än En, så kallad wålm på halft mantal, men wäl ofta och wanligen mera. Häraf förmentes wara ostridigt, at, såsom en Klockarens årliga rättighet bör upptagas åtminstone Twenne Wålmar hö på helt mantal. Och som ingen hade häremot något at inwända, så skulle förenämnde uppgift tjena til rättelse hädanefter som hittils. Med förbehåll at de beräknas efter förmedlade mantal.”

(Hölö KA vol. K I:3. ULA)

Därmed var foderproblemet löst. Men säg den lycka som varar beständigt. Sockenstämmoprotokollet av den 4/2 1821 och dess 2:a § berättar hur det anmäls ”att Pigan Maja Ersdotter hos Organisten Gust. P. Eklund i denna Församling, för flera gånger föröfivad hustjufnad, fylleri och sturskhet mot sitt Husbond folk, frigafs ut ur sin inhafda tjenst hos bemalte Eklund. Och sedan flere bestyrkte sanningen af allt detta, beslöt Församlingen, att hon, Maja Ersdotter, icke borde hysas af någon inom denna Församling.”

(Hölö KA vol. K I:3. ULA)

Ingen vet hur avancerade hennes gärningar var, men domen tycks ganska mild åtminstone efter den tidens sätt att beivra begångna förseelser, då hårda straff med långvarig vistelse på spinnhus och fästning ofta väntade dem som avvek från den smala och rätta vägen. Eklund ville se om sitt hus. Framför allt trygga sin ålderdom. Detta framgår av ett sockenstämmoprotokoll av den 4/11 1821, punkt 4:

”Organisten och Klockaren G.P. Eklund inlemnade en skrift, så lydande:

– Högärevärdige och Höglärde Herr Kyrkoherde så ock Hölö Församlings Hög- och Respective Innevånare!!

I största ödmjukhet får undertecknad härmed anhåla om någon ersättning för den, med Församlingens bifall af mig på egen bekostnad inrättade Byggnad i vinden ofvan Socknestugan.

Denna Byggnad består af en Kammare och tvänne Contoir samt Vinds afstängning och kostar i ett för allt 80 Riksdaler Banco.

Hög- och Respective Församlingens Innevånare, hoppas jag bifalla följande på billighet grundade påståenden, neml. om den Högste Guden skulle hädankalla mig, eller jag på årligt sätt frångå min innehafde Klockare- och Organist beställning inom 20 års förlopp räknadt ifrån denna dag, att Församlingen lämnar mig eller mitt Sterbhus en ersättning för nämnde byggnad, med minst 66 Riksdaler 32 Skilling Banco, och i fall den Högste skulle förünna mig en långvarig lifstid, eller jag genom sjukdom och ålderdomsbräcklighet skulle blifva urståndsatt, att förestå min innehafde tjenst, att på min lifstid få bebo denna vindskammare och begagna de tvänne invid Kammaren inrättade Contoir utan intrång af blifvande efterträdare.

Under förväntan af gynnande svar, framhärdar med största vördnad och högaktning. Ödmjukaste tjenare G.P. Eklund.

Församlingen beviljade denna ansökning med vilkor, att berörde summa 66 Riksdaler 32 skilling banco skall af Eklunds efterträdare betalas, för hvilken Församlingen ansvarar, och förbandt sig Organisten Eklund deremot, att sedan nu Byggnaden blifvit behörigt afsynad, genom afdrag af nämnde summa, ersätta de brister, som derå kunna befinnas vid en efter hans afgang anställd ny syn.” (Hölö KA vol. K I:3, ULA)

Klockarna hade många uppgifter att lösa, bl. a. åderlåtning av de sjuka. Dessa förrättningar medförde ju oftast resor, både längre och kortare, och rätteligen borde ju åtnjutande av skjuts vid dylika tillfällen vara en självklarhet, vilket även Eklund ansåg sig kunna kräva. Detta framgår av ett sockenstämmoprotokoll av den 17/11 1822:

”6:o. Organisten Hr. G.P. Eklund inlemnade en skriftlig förfrågan:

Om han icke efter förra vanligheten borde åtnjuta skjuts, då han blifver kallad till åderlåtning utaf sådane, som sjelfva äga hästar, eller äro så förmögne att de kunna betala skjutsen?

Hvarpå Församlingen svarade: att hädanefter lika som förut varit vanligt han vid dylika förrättningar borde på längre väg erhålla skjuts af alla dem, som det kunde åstadkomma. Endast Hr. Secret. Rosadder på Edeby protesterade deremot och yrkade att det vore Eklunds ovillkorliga skyldighet att gå till hvad ställe som hälst inom Församlingen, så snart han blefve kallad. Hvaremot Hr. Eklund afsade sig allt ansvar för den våda, som genom hans uteblifvande kunde tima om Tit. Rosander uraktlåter att lemna honom skjuts, då han blifver kallad till åderlåtning antingen till honom sjelf eller till någon af hans folk.”

(Hölö KA vol. K I:3, ULA).

Trots de inredningsarbeten Eklund tidigare utfört på sockenstugans vind, saknades vissa elementära utrymmen i bostaden, ex. kök, och detta föranledde sockenmännen att ta upp frågan i stämman den 29/5 1831:

”8:o. En och annan Ledamot innom Församlingen väckte fråga om tillbyggnad af en öfre våning på Socknestugan, I anledning häraf föreställte och utredde Ordföranden nödvändigheten af att denna proposition såsom af behovet påkallad, borde gå i verkställighet, då hvar och en med egna ögon har tillfälle att se, huru trångt och obeqvämt församlingens Organist G.P. Eklund bor, då han som nu saknar för sitt hushåll något tjenligt rum till kök, moste till detta ändamål begagna Församlingens Sockenstuga till mehn och Vanprydning för hela Socken icke allenast för de Sockenstämmor som der hållas, utan ock möter ögat med en motbudande syn för folk ifrån andra Församlingar, så tog nu Församlingen detta i öfvervägande och förbandt sig att vid nästblifvande Michaeli Sockenstämma häröfver fatta sitt beslut.” (Hölö KA vol. K I:3, ULA)

Att spela på ett bristfälligt orgelverk kan vara föga inspirerande och vid sockenstämman den 16/4 1838 ”företogs åter rådplägning om Orgelverkets Renovering”. Frågan var hur renoveringen kostnadsmissigt skulle bestridas. Församlingen ansåg att kyrkokassan skulle stå för kostnaderna. ”Häremot reserverade

sig Ordföranden utur flere skäl, hufvudsakligast, dels emedan Verket, som blott för 5 år sedan undergått reparation, ännu kunde begagnas utan någon stämmas tillökning, och dels emedan han ansåg Kyrko-Cassan, som blott består af 468 Riksdaler 9 skilling 4 runstycken Banco vara ytterst behöflig för de å den stora Kyrkan årligen förefallande nödvändigare reparationer.

Men då härvid Orgnisten Eklund på ett nog djerft och anständigheten stötande sätt öfverljudd yrkade att Orgverket var så förfallet, att det ej kunde begagnas, utan borde genast repareras, vidhöll Församlingen sitt förut fattade beslut att reparationen skulle verkställas och kostnaden bestridas af Kyrko Cassan. Ordföranden anförde då, att han, såsom nämnde Cassas förvaltare ej tilltrorde sig, på eget ansvar, kunna tillåta användandet af Kyrkans medel till ett sådant ändamål, utan anser sig förut pligtig inhemta Högvördige Dom Capitlets tillstånd. Häruppå förklarade sig Församlingens Ledamöter, undantagandes Inspector Lindell för Tullgarns Kungsgård, att i händelse Högvördige Dom Capitlet biträder Ordförandens mening, skulle kostnaden för Orgverkets renovering bestridas genom sammanskott af Församlingens Hemmans Åboer.”
(Hölo KA vol. K I:3. ULA)

Reparationen utfördes 1838 och då försilvrades även piporna. Kyrkokassan stod för kostnaderna.

Enligt bouppteckningen efter Eklunds död fanns i hans ägo en gård Grefsta om 1/4 mantal, som han vid sitt andra gifte erhållit med den nu efterlämnade Anna Maria Andersdotter. Dessutom fanns i boet även en brun häst, en oxen kallad Norman, en oxen kallad Thuman, 5 kor, 2 kalvar, 7 får, 4 grisar, ett clavér värt 6 riksdaler 32 skilling, en fiol med låda värd lika mycket som clavéret samt en clarinette värd 3 riksdaler 16 skilling och ett åderjärn med lancette värt 2 riksdaler.

Han höll tydligen auktioner, eftersom bouppteckningen upptar en hel del fodringar efter hållna sådana.
(Hölebo HA vol. F II:)

EKLUND PEHR JOHAN fiol

Kopparslagare - tidigare musiker - från Trosa stad.

Född 28/12 1846 i Eker s:n, Örebro län.

Son till rättaren vid Hjersta, Långbro s:n, Örebro län Pehr Eklund, född 1/2 1813 och Anna Sara Mellring, född 19/6 1814.

Ekman kom till Trosa 1880, där han gifte sig med Johanna Mathilda Afvander, född 17/7 1854 på Fårö, Gotland.

Spelmannen Per August Pettersson hade lärt av Ekman.

(Uppgifter ur boken Andersson & Pettersson samt data från P-U Allmo 2010-02-02)

EKMAN fiol

Sadelmakare från Vadsbro s:n.

Han har ej kunnat återfinnas i boende i Vadsbro s:n under slutet av 1800-talet då han antas ha levat, men han kan också ha varit en kringvandrande hantverkare. Han betraktades som en framstående och skicklig spelman. En vals efter honom ingår i Olof Anderssons Sörmländska låtar.

EKMAN ANDERS "SPEL-EKMAN" fiol

Fiskare från Dalarö s:n.

Född 1779 i Erstavik.

Död 22/9 1834.

Gift med Catharina Christina Fogelberg.

Han var den äldste kände spelmannen i Dalarö. Även sonen Anders Gustaf Ekman var fiolspelman. Båda finns angivna i en förteckning över spelmän från Österhaninge förvarad i SSF:s arkiv i GW-stugan, Malmköping.

EKMAN ANDERS GUSTAF fiol

Fiskareson från Dalarö s:n.

Född 15/9 1825 i Dalarö s:n.

Son till spelmannen och fiskaren Anders Ekman och Catharina Christina Fogelberg.

Han lär ha spelat tillsammans med en spelman vid namn Jansson enligt den under fadern nämnda förteckningen.

EKVALL JOHAN ALBERT fiol

Spelman från Björkviks s:n.

Född 7/5 1859 i Vedeby, Björkviks s:n.

Son till drängen Johan Fredrik Jansson och sångerskan Gustafva Fick.

Ekvall lärde sig som pojke spela fiol av smederna Carl Anders Jansson och Johan August Brandt.

Berömda spelmän i Björkvikstrakten voro under mitten av senare hälften av 1800-talet Glaboln och Kornbon i södra Björkvik (från resp. Glabol och Kornboda). Ekvall kände några melodier, som skulle härstamma från Glaboln.

Vid 25 års ålder slutade Ekvall att spela och först efter det att 20 år förflutit, började han åter. I sin ungdom spelade han på många bröllop. De danser, som då brukades, var slängpolska, hambo, vals och polkett. På "gubbstötar" dansades någon gång sjuskävelappen, som Ekvall glömt bort.

De flesta polskorna spelade Ekvall med förstämnd fiol, e a e a, s.k. A-durstämning.

Nils Dencker, som den 14/2 1932 upptecknade Ekvalls låtar, anger:

"Så vitt jag kunnat konstatera är Ekvalls polskor lokala skapelser, 16-dels polskor av vanlig typ, men, som sagt, dock av lokal skepnad.

(ULMA acc. nr. 4144)

ELIN ADOLF fiol

Hemmansägare från Eneby, Vansö s:n.

Född 2/9 1836 i Eneby, Vansö s:n.

Son till kronofjärdingsmannen Anders Elin och Fredrika Carlsdotter.

Gift med Alb. Catharina Holmberg.

Han finns nämnd i K.P. Lefflers skrift Folkmusik från norra Södermanland I - II.

ENBERG THURE AXEL ALFRED fiol

Rälsbussförare från Södertälje.

Född 6/6 1913 i Johannisdal, Turinge s:n.

Son till banvakten Emil Alfred Enberg och Frida Susanna Andersson.

Död 1975.

SSF:s ordf Arne Blomberg har tecknat en bild av Enberg i Sörmlandslåten nr 1 1975, med anledning av spelmannens bortgång, ur vilken nekrolog jag citerar:

"Liksom sin far blev Thure Enberg anställd vid Statens Järnvägar. Han blev sin arbetsgivare trogen och tjänstgjorde 41 år tills han 1973 avgick med pension.



Många resenärer minns Thure som rälsbussförare på våra närliggande banor.

Vännen Thure var aktiv medlem i Katrineholms ABF-kör, Gnesta ABF-kör, Frustuna kyrkokör, Västerås Arbetarsångförening, Södermanlands Hembygdsförbund, Södertälje södra villaägareförening, Östra Sörmlands Kulturhistoriska förening, Turinge hembygdsförening, Odd Fellow-logen nr 95 Tælghia, Stockholms Spelmansgille, samt Södertälje Sportklubb, där han var styrelseledamot åren 1950-53.

Mest känd var nog Thure som spelman, och det var i den egenskapen som jag hade förmånen att lära känna honom.

Redan som 9-åring fick Thure sin första fiol av sin morfar A.G. Andersson, vilken var spelman och fiolbyggare.

1958 tog Thure initiativet till bildandet av Södertälje Spelmanslag, som nästan från starten varit Sörmlands största spelmannslag. Han var föreningens ordförande 1958-73, och då han pga hälsoskäl avgick, valdes han enhälligt till spelmannslaget hedersordförande.

Thure Enberg ingick i styrelsen för SSF och han har gjort betydelsefulla insatser bl. a. genom sitt arbete med förbundets arkiv över sörmländska spelmän samt genom organiserandet av stämmor och kurser.

Som spelman var Thure välkänd och aktad; hans spelmannsmässiga bakgrund kombinerad med hans organisatoriska förmåga har för den sörmländska spelmannsrörelsen varit en betydande tillgång.

Thure Enberg har erhållit guldmedalj för nit och redlighet i rikets tjänst och SSF har tilldelat honom sitt guldmärke.

ENGLUND ERIK fiol

Förman från Nyköping.

Född 12/5 1879 i Ljusdal.

Redan vid 12 års ålder började han arbeta vid ett sågverk i hemtrakten. Dagpenningen var 75 öre och arbetstiden 10 timmar. Vid 16 års ålder hade han blivit både sågare och kantare. Under vintertiden räckte sågningen inte till, och då blev skogskojorna hans hem med allt vad det innebar av kyla och umbäranden. Matfrågan löstes tack vare kolbullar och svart kaffe.

Han har senare varit bl. a. rallare, lokförare, polis och anläggningsarbetare, sågställare och sågförman. Några månader innan åttiårsdagen flyttade han till Oxelösund, där han hade en son boende.

På fiolen lärde han sig spela redan i unga år. Senare har han varit med i Nyköpingshus Spelmansgille och vid många spelmannsstämmor har han varit en trogen deltagare. Och till midsommar styr den raske 80-åringen färden mot Julita skans för att tillsammans med sina spelkamrater locka fram midsommarpolskor och annan hemvävd musik.

Så skrev tidningen Folket den 12/5 1959 med anledning av Englunds förestående 80-årsdag.

ENGMAN PER ERIK fiol

Hemmansägare och kyrkvärd från Esta, Sättersta s:n.

Född 1/5 1817 i Valla, Bogsta s:n.

Son till bonden Per Gustaf Engman och Brita Ersdotter.

Gift med Amalia Charlotta Wilhelmina Stenqvist.

Engman spelade ofta tillsammans med Anders Johan Andersson från Ludgo s:n.
(ULMA acc. nr. 3360:3)

ENGSTRÖM JOHAN AUGUST fiol

Arbetare från Kärnbo s:n.

Född 7/4 1863 i Edsala, Kärnbo s:n.

Son till soldatänkan Lovisa Engström.

Engström var den som lärde Johan Albert Ahlgren spela fiol. Engström betraktades på sin tid som den ende spelmannen i sin hemsöcken.
(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

ENGSTRÖM KLARA sång

Soldatdotter från Himlinge soldattorp, Floda s:n.

Född 16/9 1860 i Himlinge soldattorp, Floda s:n.

Dotter till soldaten Lars Erik Engström och Hedvig Andersdotter.

Klara Engström var ogift och bodde hos furiren och sångaren Erik Emil Lindell på Himlinge soldattorp, och dennes son Bror Erik Vidar lyssnade och lärde visor av både henne och sin fader. Som barn brukade gossen sitta hos henne när hon satt och spann, och det gjorde hon både bittida och sent, Då sjöng hon sina melodier som senare spelades av spelmannen B. Erik V. Lindell. Ofta sjöng hon en gånglåt, som ungdomarna brukade sjunga då de skulle skiljas på kvällen efter en sammankomst: ”Vi är så sams, vi är så sams, vi skola aldrig träta...”

Så berättar signaturen Petra i Folket den 25/8 1966 i en uppsats om spelmannen, sångaren och soldaten Ferm i Floda. Uppsatsen fortsätter:

”Polskor, valser, marscher och schottisar skrevs sällan eller aldrig text till. Visorna och skillingtrycken däremot, återspeglar olika händelser i socknen. Texterna var ofta överdrivna, men brukade ha någon förankring i verkligheten. Lycka och olycka fick ligga till grund för visorna, liksom olyckliga och bedragna flickors sorg. På den tiden kunde det hända, att en rik herreman grymt lockade en fattig flicka till sig genom sin rikedom. Så här kunde en sådan visa börja:

En herreman så rik och bård han ägde tunnor guld,
och flere hemman i sitt våld.
Fick se en flicka huld
bland parkens stammar ensam gå
och talade till henne så
Etc, etc.

ENQVIST AXEL fiol

Mjöltnare från Mälby kvarn, Dunkers s:n.

Född 6/10 1836 i Rökärr, Dunkers s:n.

Son till torparen Gustaf Enqvist och Anna Greta Vålström.

Gift med Emilia Augusta Gabrielsdotter.

Han lärde sig spela av en bonde, ej namngiven, från Sörlännakrogen, Länna s:n. Enqvist spelade sedan ofta tillsammans med Johan Erik Gustafsson i Ekeby på danstillställningar och bröllop.
(ULMA acc. nr. 9046)

ENSTRÖM AXEL fiol

Oidentifierad spelman från Gnesta, Frustuna s:n.

Han spelade ofta tillsammans med August Holtz från Björnlunda s:n.
(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

ERIKSSON ALFRED fiol

Oidentifierad spelman från Egersta, Runtuna s:n.

Spelade ofta tillsammans med Spel-Anders i Spånga, Råby-Rönö s:n, vars läromästare han var.
(ULMA acc nr 7922:5)

ERIKSSON ANDERS GUSTAF fiol

Skollärare från Ökna skolhus, Floda s:n.

Född 23/4 1836 i Berga, Floda s:n.

Son till bondemågen Erik Ersson och Kajsa Andersdotter.

Gift med Carolina Nilsson.

Han var även urmakare, trädgårdsmästare, naturdoktor och jägare.
(ULMA acc. nr. 27996:1)

ERIKSSON ANDERS GUSTAF, "ANDERS GUSTAF I HÄGERBO" fiol, sång

Arrendator från Hägerbo, Floda s:n.

Född 20/6 1872 i Sandvik, Floda s:n.

Son till torparen Erik Larsson och Johanna Ersdotter.

Död 1/6 1953.

Gift med Mathilda Sabina Westerberg.

Anders Gustaf lärde sig spela fiol av Albert Boström i Floda. Någon framstående brölloppsspelman blev han aldrig, nej, han spelade mest för sitt nöjes skull. Av sin femton år äldre bror Erik Johan Eriksson lärde han sig en mängd visor och sångpolskor, och hans repertoar utgjordes huvudsakligen av broderns melodier. Flera av texterna kan rubriceras som verkliga fräckisar, dock mycket lustiga.
(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

En annan av bröderna, Karl August Eriksson, sjöng också visor som Anders Gustaf spelade.

Låtar efter Hägerbospelmannen upptecknades under åren 1935-45 av Gustaf Wetter. En av valserna hade följande text bekräftande Olof Anderssons antydan i det ovanstående:

Våra getter och våra bockar, de gnaga barken av trä.
Våra pigor och våra drängar, de sätta knä emot knä.
Ser du himmel och jord? Ser du fittan på mor?
Ser du bassen på far? En tocken ruling han har.

Anders Gustaf var smått generad över texten, berättade Wetter, och till en början fick jag endast första strofen. Först efter åtskilligt lirande fick jag fortsättningen.

– Texten hade de för att kunna komma ihåg melodien. Texten lärde de barna, och så kom också de ihåg melodien, sa Anders Gustaf och fortsatte:

– Kan en tänka sej så dant att lära barna sånt.

Inför Anders Gustafs 75-årsdag skrev Gustaf Wetter i Katrineholms-Kuriren bl a:

”Han arrenderade de s k komministertäpporna i Floda, det nuvarande Rosenberg, där pensionärshemmet nu ligger, åren 1900-1918 och var då samtidigt kyrkvaktmästare. Den sysslan skötte han med den äran, och många gamla Flodabor minns den rare och hjälpsamme kyrkotjänaren, som gick och pysslade på kyrkogården som en riktig tomte.

Åren 1922-46 arrenderade han Hägerbo under Eriksberg, och trots att han nu bor så rart och trivsamt, längtar han nog då och då till den vackra gården vid sjön Jägern.

De gamla spelmännens visor och låtar har alltid intresserat honom. Han spelar fiol och sjunger gamla visor, som för länge sedan är glömda. Ett ovanligt minne har han, Anders Gustaf i Hägerbo, som han allmänt kallas i spelmanskretsar. Musikamanuens Olof Andersson upptecknade 1936 tjugo gamla visor och låtar efter honom. Vid ett besök som undertecknad senare gjorde hos honom, fann jag, att han hade en ovanligt rik repertoar. Efter honom har jag upptecknat över 100 melodier, en del synnerligen värdefulla ur folkmusikalisk synpunkt.



Många gamla fina låtar, med och utan text, har tack vare Anders Gustafs minnesgodhet blivit räddade undan glömskan.”

(Wetter Gustaf, Katrineholms-Kuriren den 19/6 1947)

Vid Anders Gustafs bortgång skrev Wetter i Katrineholms-Kuriren den 3/6 1953 en nekrolog ur vilken jag citerar:

”Han (dvs Anders Gustaf) hade ett rent häpnadsväckande minne för de folkmelodier, som spelades och sjöngs i hans barndom.

– Förr sjöng och trallade ungdomarna jämt, då de arbetade och då de gick till och från arbetet. Då hade de det sannerligen inte för fett. Nu när de fått det bra, hör man dem sällan sjunga. Hur kan det komma till? frågade mig Anders Gustaf en gång. Jag kunde ej ge honom något svar på frågan.

Men spelmannen Anders Gustaf kunde sjunga långt in i sin ålders höst. Många gånglåtar, kärleksvisor och Staffansånger hade han i sin repertoar samt naturligtvis polskor, valser och andra dansmelodier efter Anders Petter i Himlinge, Albert Boström, Spel-Erker i Bie, Port-Lass och vad de nu hette, alla de gamla Flodaspelmännen för 50-60 år sedan. Nu har han lagt ner sin stråke, och hans stämma har tystnat. Men även nu besannas ett gammalt ord: Spelmannen är död, men hans låtar lever.

Som människa var Anders Gustaf i Hägerbo hjälpsam, hjärtegod och humoristisk. Jag har aldrig hört honom fälla ett ofördelaktigt yttrande om någon människa vid alla de tillfällen vi varit tillsammans. Dessa hans goda egenskaper kompletterades av klokhet och levnadsvisdom. Lite smått filosof var han, belåten med sin lott och god och glad i livets skiften.”

ERIKSSON ANDERS OTTO fiol

Snickare från Svartbäck, Österhaninge s:n.

Född 3/12 1867 i Brännkyrka s:n.

Gift med Maria Akvilina Pettersson.

Han spelade ofta tillsammans med Karl Fredrik Eriksson. Vid spelmanstävlingen i Nynäshamn år 1933 erhöll de båda ett andra pris i gruppspel. Vid Sotholms Härads Hembygdsförenings spelmanstävling den 29/8 1937 deltog de båda i duettspel varvid de åter belade en hedrande 2:a plats. Anders Otto deltog vid det tillfället även i solospel.

ERIKSSON AUGUST HJALMAR, "MARBYDOKTORN" fiol

Dräng från Lilla Molke, Västra Vingåkers s:n.

Född 5/7 1856 i Gribäcken, Stora Malms s:n.

Son till hemmansbrukaren Erik Gustaf Carlsson och Stina Cajsa Larsdotter.

Han hade varit dräng hos Vingåkersdoktorn Erik Aronsson i Vadstorp, Västra Vingåker, varefter han praktiserade sina kunskaper som naturläkare i hemtrakten.

Han spelade på midsommardanserna på Beckershof.

– Di reste majstånga på Magsinsbacken, ibland ve statbygginga. Di gjorde iordning, så det var färdigt på förmiddan, det som skulle vara på majstånga.

Majstånga va en lång stång, som hade tvärstänger. Själva stång var vira´ med eklöv och tvärstånga med buketter. Ovanför tvärstånga var det en liten krans, så var själva stång stödd med fyra sträver, di var också virade med grönt – eklöv.

Karla (karlarna) skulle ta hem lövet till stång, barna skulle plocka blomme och alla skulle vara med och fira.

Här spelade alltså Marbydoktorn.

(ULMA acc. nr. 10924)

Han flyttade i samband med giftermål år 1889 till Marby, Dagsbergs s:n i Östergötland, där han även var verksam som naturläkare.

ERIKSSON AUGUST VILHELM fiol

Arbetskarl från Bredgården, Bergshammars s:n.

Född 26/7 1868 i Brännekeby Östergård, S:t Nicolai s:n.

Son till hemmansägaren Erik Vilhelm Eriksson och Mathilda Augusta Larsdotter.

Han flyttade med sin mor, då nybliven änka, till Nyköpings västra församling år 1899.

En vals efter honom upptecknades av G. Wetter och ingår som nr 394 i dennes samling Sörmländska låtar.

ERIKSSON AXEL VILHELM fiol

Hemmansägare från Mervalla, Ytterselö s:n.

Född 26/12 1856 i Viggby, Kärnbo s:n.

Son till nämndemannen Eric Andersson och Christina Charlotta Lönqvist.

Gift med Karolina Eriksson.

Han spelade ofta tillsammans med Karl Gustaf Andersson från Husby, Aspö s:n och Hilmer Edlund från Ytterselö.

(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

Han är även nämnd i K.P. Lefflers Folkmusik från norra Södermanland del I.

ERIKSSON ERIK, "SPEL – ERKER" fiol

Gästgivare från Bie gästgivaregård, Floda s:n.

Född 3/8 1827 i Biesta, Floda s:n.

Son till bonden Erik Pärsson och Anna Larsdotter.

Gift med Anna Christina Ersdotter.

Han spelade ofta tillsammans med Karl Blomqvist och Albert Boström. Flera låtar efter honom ingår i SvL Söd. (OBS! Han bör ej förväxlas med den äldre Spel-Erker, Erik Larsson från Björksta s:n).

ERIKSSON ERIK ALGOT fiol

Skomakare från Strängnäs.

Född 16/2 1896 i Emmaus under Kungsberg, Fogdö s:n.

Son till torparsonen Erik Arvid Eriksson och Hulda Lovisa Pettersson.

Då han var 18 år gammal fick han lära sig de första grunderna i fiolspelet av en bryggeriförman Karlsson i Strängnäs.

Sedermera, under en längre vistelse på ett sjukhus, kom Eriksson i förbindelse med ett par spelmän, Gustaf Mård från Säby, Aspö s:n och Erik Pettersson i Solö, Fogdö s:n, vilka samtidigt som patienter vistades där. Under samvaron med dem lärde sig Eriksson en del melodier.
(Andersson Olof, Sörmländska låtar)



Spel-Erker i Bie med hustrun Anna Christina Ersdotter

ERIKSSON ERIK GUSTAF fiol

Hemmansägare från Tegnebol, Björkviks s:n.

Född 24/4 1853 i Baggetorp, Lilla Mellösa s:n.

Son till bonden Erik Jonsson och Charlotta Andersdotter.

Gift med Fredrika Vilhelmina Persson.

Flera av hans melodier upptecknades av folkskollärare K.G. Hellman och ingår i G. Wetters samling Sörmländska låtar.

ERIKSSON ERIK GUSTAF fiol

Byggnadsarbetare från Västerlund Hällberga, Stenkvista s:n.

Född 4/11 1864 i Stafträ, Stenkvista s:n.

Son till spelmannen och statdrängen Erik Vilhelm Eriksson och Anna Lotta Olsdotter.

Gift med Mathilda Gustava Vestling.

Sonen Karl Erik Eriksson och farfadern Erik Ersson var också omtyckta spelmän (Andersson Olof, Sörmländska låtar)

ERIKSSON ERIK IVAR fiol

Hemmansägare från Kumla, Stenkvista s:n.

Född 31/7 1891 i Kumla, Stenkvista s:n.

Son till hemmansägaren Anders Eriksson och Hanna Augusta Nilsson.

Gift med Maria Matilda Eriksson.

Även Erikssons morfar Vilhelm Nilsson var fiolspelman.
(ULMA acc. nr. 29530)

ERIKSSON ERIK JOHAN sång

Torparson från Sandvik , Floda s:n.

Född 22/2 1856 i Granhammar, Floda s:n.

Son till torparen Erik Larsson och Johanna Ersdotter.

Brodern Karl August Eriksson sjöng även han de gamla visorna och låtarna, och dessa melodier spelades sedan på fiol av den yngre brodern Anders Gustaf i Hägerbo, som var en ofta anlitad och omtyckt spelman. Många av melodiernas texter ansågs vara minst sagt vågade.

ERIKSSON ANDERS LEANDER fiol

Byggnadsarbetare från Ribbyholm, Västerhaninge s:n.

Född 5/11 1885 i Huddinge s:n

Son till bonden Anders Ersson och Anna Maria Magnusdotter.

Han finns upptagen i en förteckning över Västerhaningespelmän förvarad i SSF:s arkiv i GW-stugan i Malmköping.

Vid spelmanstävlingen i Nynäshamn erhöll han 3:e pris i solospel.

ERIKSSON ERIK VILHELM fiol

Statdräng från Stafträ, Stenkvista s:n.

Född 2/6 1836 i Stafträ, Stenkvista s:n.

Son till spelmannen och bonden Erik Ersson och Brita Cajsa Andersdotter.

Gift med Anna Lotta Olsdotter.

Hans rykte som skicklig brölloppsspelman under 1850-60 talen, då han var som mest uppmärksam, var vida befäst. Han hade lärt sig spela av sin fader, vilken gemenligen kallades "Skirgubben".
(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

Även sonen Erik Gustaf och dennes son Karl Erik var framstående fiolspelmän.

ERIKSSON GUSTAF ALBERT fiol

Torpare från Nyffe, Björkviks s:n.

Född 30/9 1846 i Axsjötorp, Björkviks s:n.

Son till torparen Erik Larsson och Anna Lotta Larsdotter.

Gift med Ulrika Mathilda Jansson.

Han hade lärt sig spela av en morbror och undervisade sedan i sin tur sonen Ferdinand på en fiol, som han själv tillverkat.

(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

Dottern, den i hela Sörmland så uppskattade sagotanten "Anna i Nyffe", berättade om fadern:

"Han hade sin musikestrad bakom ett pörte en bit från Tegnebols skola. Hans första fiol var en liten låda och stråken var av eget fabrikat. Det är inte alla, som har så bra ställt, att de – som en skämthistoria berättar – kan spekulera på en Stradivarius för 125.000 kr, för att sedan backa vid underrättelsen, att fabriken är nedlagd för länge sedan, så inte längre några reservdelar kan erhållas."

(Katrineholms-Kuriren den 6/11 1956)

I stället för mästarens flerhundraåriga instrument fick Eriksson nöja sig med speldon av egen tillverkning, och de höll säkert en god kvalitet även de.

ERIKSSON GUSTAF AXEL, "BROSTUGEN" fiol orgel

Arrendator från Klockartorp, Länna s:n.

Född 2/7 1864 i Mosstorp, Länna s:n.

Son till torparen Eric Ersson och Maja Lotta Andersdotter.

Gift med Klara Amalia Gustafsdotter.

Han lärde sig spela fiol av klockaren och skolläraren Ahlström i Dunker, som var en framstående spelman.

Gustaf Eriksson var själv utlärnd klockare Han kunde även traktera orgel, enligt Karl Ferdinand Gustafsson från Källstugan, en av Gustaf Eriksons elever.

(Sörmlandslåten nr 2, 1977)

Han var notkunnig, men hans noter lär ha bränts upp av änkan efter hans död.

(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

Han spelade ofta tillsammans med Sven Viktor Edvin Andersson.

ERIKSSON HEDVIG ERIKA f. ISAKSSON sång

Hustru från Limmersvik, Svärta s:n.

Född 16/6 1872 i Lillstugan Horn, Svärta s:n.

Dotter till arrendatorn Isak Henning Andersson och Hedvig Sofia Andersdotter.

Gift med arrendatorn Gustaf Alfred Eriksson.

Hon lärde sig sjunga de gamla visorna av föräldrarna och farfadern, då hon var barn. Vid upptecknarens besök hos henne, hade hon glömt bort dem, men sjöng istället ett par polskor hon lärt av en skräddare och spelman vid namn Sandberg.

(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

Skräddaren var spelmannen Anders Petter Sandberg från Skansen, Svärta s:n.

ERIKSSON JOHAN ALFRED, "GÖLSTORPARN" fiol

Bonde från Gölstorp, Ärla s:n.

Född 16/3 1866 i Hamra, Ärla s:n.

Son till spelmannen, bonden och kyrkvärden Erik Jonsson och Maja Sofia Andersdotter.

Han lärde sig spela som barn av sin fader, och det är efter honom han har de flesta av sina låtar. Modern var också mycket musikalisk och sjöng en mängd låtar och visor.

Eriksson hade spelat mycket på danser. I hans ungdom dansades ännu polska, "men ej som förr, utan häftigare", brukade han säga. På 1850-talet dansades allmänt fyrpolska, men däremot tycks ej kadrijl ha förekommit i dessa trakter, då Eriksson aldrig hade sett en sådan dansas.

Han lärde sig noterna när han var ung och han skrev själv ned en del av de melodier han spelade. (SvL Söd)

En av hans egna kompositioner heter Farfars polska och ingår i Olof Anderssons Sörmländska låtar.

Alfred Eriksson tecknade som sagt ned en hel del av de låtar han spelade och han samlade dem i en notbok, där han även skrivit ner en del minnen från sitt rika spelmansliv. Bl. a. berättar han om ett möte med en verklig storspelman vars identitet var okänd:

"Som Sörmlands landsbygd, tills i midten af 1870 talet, saknade enskilda järnvägar trafikerades landsvägen förbi mitt barndomshem Hamra i Ärla s:n före denna tid mycket af resande.

En vacker Juniafton i slutet af 60- eller i början på 70-talet finna vi två styfva spelmän vid en ½ mil från mitt hem allmänt af vägfarande känd håll- och betesplats, den ena var en gårdssnickare vid Tummelsta gård i Ärla s:n i dagligt tal kallad Per i gatan, den andra var en korpral vid Sörmlands Regemente vid namn Thim, soldat för ofvannämnda Hamra, båda aktningssälda pärsoner, de hade båda sina fioler med o suto der och spelade, mycket folk var samladt som med spänning åhörde de skickliga spelmännens gamla melodier, ingen uppmärksammade en droska som ankom och stannade, förrän en äldre herre steg ur den och steg fram till de båda spelande, sedan de om en stund slutade, berömde han deras spel.

– Men, sade han, jag håller också på och spelar fiol.

Och med dessa ord gick han och hämtade sin fiol i droskan och sedan spelade han just den polskan, som är först i detta bidrag (syftar på den första polskan i notboken, som förvaras i SSF:s arkiv i GW-stugan, Malmköping), med en skicklighet som saknar all beskrivning. Sedan han slutat, blef han tillfrågad, hvem han var. Han svarade:

– Jag är från Stockholm; men här ska ni få. Hvarpå han gaf de båda spelmännen var sina två pappersriksdaler och fortsatte därefter sin resa.

Om en tid spreds det ryktet, att Ole Bull genomrest Ljungby i Småland och vid en där firad midsommardans kring majstång, hade han gått fram och spelat, men blef där igenkänd. En af åhörarna blef sedan tillfrågad:

– Nå, spelade han bra?

– Åja, dä gjorde han, men nog ä Pelle i Löfhagen lickare.

Allt detta talade såväl Per i gatan som Thim om för mig många gånger, o hur det nu var o hvem den ofvannämnda herrn var, det kan jag icke säga, men polskan fick i alla fall namn af Ole Bulls polska åtminstone på denna trakt.

En särdeles stråkföring har jag vid denna polskas spelande, eller så, att i triolerna hvarje torn eller not har sitt eget stryk m.m. Ofvannämnda spelmän Per i gatan och korpral Thim hade båda, ehuru gamla o jag ung ett stort nöje i att uppsöka mig för att spela och lärde mig därför alla deras många låtar, alla uti detta bidrag förekommande Polskorna spelade de, valsen däremot spelades af Anders Pärsson, den förut af mig beskrifna styfva spelmannen. ----- De här nu omnämnde spelmännen äro nu döde." (Notboken förvarad i SSF:s arkiv i GW-stugan, Malmköping)

Det finns en mängd historier om Ole Bull (1810-1880) och hans turnéer i Sverige, och många är de spelmän, som antingen via sägner eller själva säger sig ha lärt av den store fiolvirtuosen från Bergen, mest känd kanske som kompositör av Säterjätans söndag.

ERIKSSON JOHAN GUSTAF (JANNE) fiol

Bonde från Hagberga, Härads s:n.

Född 7/4 1835 i Kumla, Härads s:n.

Son till bonden Eric Pehrsson och Lisa Jansdotter.

Gift med Christina Sophia Ersdotter.

Han är omnämnd i Olof Anderssons Sörmländska låtar.

ERIKSSON JOHAN WILHELM fiol

Torparson från Blackkärr, Västerljungs s:n.

Född 6/3 1858 i Blackkärr, Västerljungs s:n.

Son till torparen Eric Jonsson och Maria Sofia Persdotter.

Bröderna Pehr August och Carl Erik var också duktiga spelmän liksom farbrodern Olof Jonsson och kusinen Anders Andersson i Lästringe.

ERIKSSON JOSEFINA CHARLOTTA sång

Hustru från Flenmo, Lilla Mellösa s:n.

Född 31/12 1875 i Vintergatan Hälleforsnäs by, Lilla

Dotter till brukaren Johan Erik Andersson och Mathilda Olsdotter.

Död 1960.

Gift med hemmansägaren Johan Erik Andersson.

Gustaf Wetter besökte henne den 2/3 1950 för att teckna upp och på en eftermiddag tecknade han upp 16 visor, som nu samling Sörmländska låtar. Hon sjöng, trots sin ålder, med tonträffning och rytm. Ett av hennes senare framträdanden inför publik var vid Selvaaghusets invigning i Flenmo i juli 1954, då hon sjöng sin Majstångsvisa (nr 377 i Wetters låtsamling). Den sjöngs, enligt Josefina år 1880, då man dansade kring midsommarstången på hennes föräldrars gård i Flenmo.

– Jag var 5 år då, och satt i fars knä.

Gustaf Wetter berättade:

– Den gamla rara människan sjöng vid nachspielet på ett kalas hos Nils Eriksson i Flenmo (jag tror det var för kommunalgubbarna på Menlösa barns dag 1949) en trevlig sångpolska (nr. 376 i låtsamlingen), samt en visa på ”mesopotamiskt tungomål”.

Danspolskans text lyder:

Bromsen fria till flugan upp, perrum.
Och vill du bli min kära fru
som huller du, som perrum.
i mostrom, jar i junkom,
kulleri du, virrjar i junk.

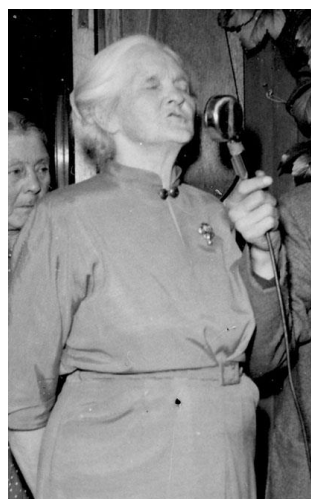
Majstångsvisans text lyder:

Gossar och flickor, kommen med fröjd
midsommar att fira.
Majstång ska resas här på en höjd,
kransar ska vi vira.
Blommor på ängen plocka vi må,
röda och vita, gula och blå.
Kommen nu alla, stora och små
majstången ståtligt sira.



Mellösa s:n.
Christina

hennes visor,
ingår i hans
säker



Per

Några av Josefinas
visor spelades in

När den blir färdig, högre och grann
då alla må (vi) sjunga:
Vackrare majstång finnas ej kan.
Dansa skall de unga.
Kommen nu alla, stora och små!
Raskt uti ringen, hopp låt det gå!
Den som först tröttnar, han får se på,
Kan han, så må han sjunga.

ERIKSSON KARL, "MILLERSTE-KAL" fiol



Mekaniker från Säby norrgård, Österåkers s:n.

Född 26/4 1881 i Säby, Österåkers s:n.

Son till hemmansägaren Erik Andersson och Ingrid Jonsdotter.

En dagbok finns bevarad efter Millerste-Kal och den ingår i Nordiska museets handskriftssamlingar. En kopia av dagboken ingår i SSF:s samlingar.

Millerste-Kal komponerade låtar, skrev texter, och han berättade i anslutning till sin komponerade vals Österåkers Wals i juli 1906, hur även hans spelkamrat "Betlehems-Johan" Johan Karlsson genom Kals förslag komponerade en hambopolska som upptecknades. Ur ovannämnda dagbok citeras:

" ---- men då jag åtog mig att uppteckna Låten efter Johans Fiolspel, så tillkom denna Hambo i Augusti 1906, och tillegnades genom särskild Text en av Österåkers sockens största musikbeundrare, som i dagligt tal kallades Ingrä-Mågen på

grund av sitt Äktenskap med Dottern till ägaren av hemmanet 'Ingrä' uti Ättersta By, Österåker.

Ingrä-Mågen hette Per Olsson, på sockendialekt Pär Orso. Denne, som blev hemmansägare å Ingrä, var dessutom driftig affärsman, begåvad med eldigt, livligt temperament, och lidelsefull beundrare av allt vackert i vår värld dyrkade han även Fiolspelet, ingen tacksammare åhörare kunde spelmännen få.

Kyrkvaktar-Johan och jag jämte många andra spelmän voro ofta hembjudna till Ingrä-Mågen, och musicerade och festade, ty där bjöds både mat och dryck, och hände alltså en lördagsnatt i Augusti 1906 att Kyrkvaktar-Johan och jag spelade våra nykomponerade låtar för Ingrä-Mågen, och vi fick sannerligen spela låtarna om och om igen, – aldrig bli väl våra låtar mera så uppskattade som den natten.

Ingrä-Mågen omtalade även vid detta tillfälle att trots det icke Ekonomien tvingade därtill, tog han som ung pojke frivilligt, på eget initiativ Drängplats hos Österåkers dåvarande bäste fiolspelare, hemmanägaren 'Was-Lasse', för att bli i tillfälle, att lära Fiolspel, – av sitt musikintresse kom han i kontakt med Dansen, och blev en skicklig, omtyckt Dansör, som även lyssnade med båda öronen uppå dansmusiken, – vid event. konserter på orten var Ingrä-Mågen självskriven och vid dessa tillfällen, han var med, saknades icke applåder och bravorop. En episod t ex:

Då nuvarande Direktören för Kungl. Musik. Akademien Professor Sven Kjellström med sin utmärkta stråkkvartett turnerade i Sverige och därvid även konserterade i Julita kyrka, inträffade följande:

Före konsertens början uppmanade församlingens kyrkoherde publiken, att av vördnad för kyrkans helgd undvika applåder och i stället med vördnadsfull tystnad hylla de utmärkta konstnärerna, följde så den vackra musiken, varav Ingrä-Mågen blev så överväldigad, att han både applåderade och ropade Bravo! – vilket föranledde kyrkoherden att på nytt påminna om Lokalens helgd, – härpå svarar Ingrä-Mågen ödmjukt:

– Kyrkoherden torde ursäkta mig, men jag kan inte hjälpa, att jag tycker så mycket om musik."

Betlehems-Johan diktade och komponerade en visa "Per Orso-Wisan" eller "Ingrä-Hambo", som Millerste-Kal arrangerade. Texten lyder:

Jo: Hör du Ingrä-Mågen
har du kanske någon
sup i flaska, så skulle vi nog le.
Jo! körrs för tusan plåtär
har ni barä låtär,
här finns sprit, så dä räcker te.

Då vi höja skålen för vår värd Pär Orso
han ä värd te prisa, dä ä säkert dä,
så vi gno fiolen och i Arioso
sjungs Pär Orso visä, här-mä.”

Melodin och texten ingår i Millerste-Kals anteckningar, och återfinns på sid. 87-88 i samlingen.

I samma samling av anteckningar berättar Millerste-Kal om, hur han blev ägare av den som krigsbyte till Sverige hemförda polska fiol, vilken från början av 1700-talet gick i arv från organist till organist i Österåker ända till slutet av samma århundrade, varefter instrumentet hamnade hos en hel del spelmän bl. a. hos Kalle Pettersson ”Skutt-Kalle”:

”På auktionen efter spelmannen Skutt-Kalle låg fiolen som ’värdelös’ tillsammans med några andra småsaker och klubbades bort för knappt en krona till min kusin Per Ahlstedt i Maren, Österåkers s:n, som sedan ägde polska fiolen till år 1898, då undertecknad vid något tillfälle fick se fiolen liggande oreparerad och oanvändbar. Jag fick då polska fiolen till skänks av min kusin och började genast reparera densamma, men var fiolens hals så illa medfaren och avslagen flere gånger, särskilt skruvlådan därav träflisor tappats bort och ifyllts med brevlack, varav fiolskruvarna icke fick någon stadga och fiolen ej gick att stämma, varför jag tillverkade och fastsatte en helt ny hals av björk så gott jag förstod. Det var den första fiolhals jag tillverkat och blev ju icke något större mästerverk, men jag minnes, att den gamla fiolhals snäckan var vackert arbetad, det syntes på de rester, som fanns kvar därav. Synd att den var så illa åtgången, att den måste kasseras. Huruvida jag även gjorde ny gripbräda eller använde den gamla dito, minns jag inte. Om strånghållaren är densamma, som å ursprungliga polska fiolen, torde vara vanskligt att avgöra, ehuru det är omöjligt att även säga, att så ej kan vara fallet.

Av det jag nu skrivit framgår som synes med säkerhet, att endast botten och sargerna finnas kvar av ursprungliga polska krigsbytesfiolen. Emellertid då jag efter reparationen fått fiolen spelbar igen, använde min första spelmanslev Nilsa Gunnar, Gunnar Larsson, Nilsa, Säby, denna fiol och lärde sig spela därpå och behöll den till år 1903, då min syssling Erik Lundmark bytte till sig polska fiolen för den trollfiol av år 1902, som Erik Lundmark köpte av mig för 5 kr. samma år trollfiolen blev färdig, och ägde sedan efter nämnda byte Erik Lundmark den polska fiolen några år till dess lägenhetsägaren Nils Larsson i Augustenborg, Österåkers s:n köpte denna fiol, som han sedermera lät lackera och ägde sen polska fiolen till år 1934, då undertecknad genom Nils Larssons välvilliga tillmötesgående förvärvade denna polska krigsbytesfiol för Musikhistoriska Museets samlingar i Stockholm.”

Journalisten J. Rodney skrev en artikel publicerad i Arbetets söndagsbilaga Framtiden den 23/12 1934, som till största delen handlar om den originelle mångsysslaren och spelmannen Millerste Kal. Artikeln bär rubriken Musikvett, trollfioler och spelmansgubbar. Rodney skriver bl a:

Den atonala musiken är sinnesrubbing, säger Millerste-Kal. Den originelle musikforskaren, violinbyggaren och storspelmannen berättar om sörländsk folkmusik, trollfioler och underliga saker.

Ett s k original är inte alltid en löjlig figur, som framkallar undran eller en överseende huvudskakning. Vi, d v s den stora massan, vardagsmänniskorna, lägga oftast inte märke till att vi ha personligheter ibland oss, vilka genom sin läggning eller apparation nämnvärt skilja sig från mängden. Vi ha för brått – jäktet driver fram oss med hänsynslös fart i trafikvimlets pulserande vågor och det beror i regel på en slump ifall man hittar de original, som finnas här och var i landet.

Men Millerste-Kal, alias Karl Eriksson från Säby Norrgård, Österåker i Södermanland, är en typ, som man måste uppmärksamma var man än råkar möta honom. Han är huvudet högre än de flesta, en rakryggad, ståtlig representant för det sommarljusa landskapets folkmusiker, med gråsprängt hår och blå fjärblickande ögon.

Han har aldrig brått. Lugnt och stilla lotsar han sig fram mellan framrusande bilar och spårvagnar. (Millerste-Kal bodde i Stockholm under delar av sin livstid). Målet är ABF:s café, hans stamlokal.

Och där träffar jag honom, sysselsatt med att lyssna till högtalaren, som vrålar ut den sista schlagermelodin. Då jag har mycket bekant, att han är ledamot av Södermanlands läns spelmansförbund och speciellt intresserad av svenska låtar och för övrigt hela Sveriges folkmusik, slår jag mig i samspråk med honom.

Det är inte lätt, ty han är ingen vän av s k murvlar, men då han hör, att jag är musikintresserad, tinar han omedelbart upp.

– Jasså, herrn har varit musiker? Nå, det är en annan sak. Se, musiker är ett släkte för sig. Egentligen väntar jag bara på att det här lätta godset skall sluta, för Mozart kommer klockan halv tie, säger han med en humoristisk glimt i ögonen. Se, Mozart och de gamla mästarna Bach, Haydn och Beethoven, de kunde verkligen åstadkomma musik.”

Och sedan fortsätter Millerste-Kal utan att Rodney behöver hjälpa honom på traven:

– Den allmänna opinionen? Vem bryr sig om den? Det som rör sig på ytan är bara tomt kling-klang och plagiat. Allt som rör sig i tiden har dock på sätt och vis en viss betydelse för oss och den ytliga, värdelösa musiken kan i alla händelser användas som jämförelsematerial.

Man kan så att säga spåna tidens ansikte i musikens mångskiftande värld.

Den atonala musiken, hot-jazz och allt vad de brokiga 'flugorna' benämns, är en krisföreteelse, en tillfällig sinnesrubning – ingenting annat. Visserligen kan man i första ögonblicket få den uppfattningen, att den väldiga framvällande vågen av hypermodern musik, full av de mest grella, bizarra tonkombinationer skulle hota att förkväva den gamla folkmusiken. Företeelsen är skenbar.

Det bästa av svensk folkmusik är odödligt. Världens främsta kompositörer har hämtat sitt stoff från den enkla visan, vilken har det tonala musiksystemet till grundval. Visans borne kompositör, Frans Schubert, har i sin berömda H-mollsymfoni ett motiv, vars tonfall återkommer i en svensk folkvisa.

De enkla bondspelmännen utgå från den enda grund de kända till och anse såsom fast: den tonala grunden, varpå de stora kompositörerna byggt sina skapelser. Folkmusiken varierar, precis som landskapets struktur. Det är så väl känt, att man inte behöver upprepa det. Man skulle kunna kalla den provinsiella musiken för spelmännens uti toner förklarade kärlek till hembygden. Den kärleken är mycket ljus och vacker särskilt då det gäller Sörmlands yppiga durbetonade melodier. Uppteckningarna från 1600- 1700-talen visa, att kompositionerna under Sveriges ofredsår övervägande äro mollbetonade. Soldaterna, som ofta voro spelmän, förde med sig visor från den ena orten till den andra. Och det var inte precis några sprittande, glada visor. Krigets dystra ansikte återspeglades även i musikens värld. Sedan landet inträtt i mera sunda, fredliga förhållanden, ändrades folkmusikens karaktär ganska snabbt.

Nå, det där är min egen åsikt, men jag tror att ingen försöker sig på att vederlägga den. Forskningsarkiven, icke minst musikarkiven, som innehålla mycket värdefullt materiel, bestyrka min utsago. Folkmusikens betydelse har emellertid icke missförstått av svenska staten, som genom flerårigt givna anslag möjliggjort samlande och tryckning av 'Svenska Låtar'.

Själv har jag komponerat åtskilliga sörmlandslåtar och dessutom upptecknat över hundra melodier, vilka äro av gammalt datum. Man har nu hunnit så långt, att sörmlandsdelen är under tryckning, men jag anser, att man icke bör låta det stanna vid de nu föreliggande arbetena, enär åtskillig värdefull musik ännu ligger otryckt. En hel del befinner sig i musikarkiven och har inte hunnits med, men det blir väl så småningom komplettering.

Den som otvivelaktigt tillfört sörmlandsdelen de flesta melodierna är landskapets dåvarande störste spelman Olof August Widmark. Han var född 1824. Fadern var organist i Östra Vingåkers kyrka. Blev tidigt faderlös och kom redan före 10-års ålder i kontakt med den märklige och beryktade Svinstu-Fredrik, mjölnare i samma socken. Denne tog sig an den unge Widmark och gjorde (med Hins hjälp, berättar sägnen) en sådan makalös spelman av honom, att Sörmland aldrig haft och väl aldrig får skåda dess make.

Över hundra låtar har denne storspelman komponerat: valser, polskor och andra melodier. Kväsarvalsen t ex är av hans hand, ehuru den senare profanerats genom lätt ändring och text i överensstämmelse med den nya titeln. Den heter egentligen rätt och slätt Widmarksvalsen, och den är snart hundra år gammal.

Widmarks främste elev, kyrkvaktaren Karl Ersson, blev min lärare, och genom honom har jag blivit tillfälle uppteckna en avsevärd samling karaktäristiska och värdefulla melodier.

De där gamla bondspelmännen voro i besittning av s k trollfioler, som de antingen tillbytt sig av trollen eller tillverkat av särskildt utvalt virke. Har man bara litet musikalisk begåvning och en trollfiol, kan man åstadkomma de mest vidunderliga saker. Hins polska exempelvis går som en sprittande lek. Och den är inte lätt.

Näcken är som bekant en god läromästare ifråga om violinspel, men hur man kommer i åtnjutande av den värdefulla förmånen att få honom till lärare, skulle ta en hel kväll att berätta. Själv hade jag som sagt kyrkvaktare Karl Ersson till lärare, men han var bra han också. Trollfioler, ja – de tillverkas, helt eller delvis, av virke taget från träd som vuxit å galgbackar, gastbackar, på kyrkogårdar eller vid korsvägar och strängsadeln göres av ett döingsben. Trä från likkistor är också mycket användbart vid tillverkningen.

En berömd bondspelman i Ättersta by, som hette Karl Pettersson, men i dagligt tal kallades Skutt-Kalle, lärde mig konsten att förfärdiga trollfioler. Virket togs delvis från taket till ett gammalt länsmansboställe tillhörande min fädernegård. Gården var uppförd under 1600-talet. I närheten av Österåkers kyrka finns en gammal gastbacke, och där fick en gammal präktig lönn släppa till resten. Det spökade bra både i länsmansbostället och vid gastbacken.

Jag byggde två exemplar och de äro båda mycket lyckade. Men det blev spökerier, tack vare det där benet, som jag tog från kyrkogården och använde till strängsadel. Döingen saknade flisan förstås och

ville ha igen den. Jag måste tyvärr plocka bort det och ersätta det med ett djurben, annars hade väl den stackarn inte fått ro i sin grav.

Den ena fiolen tillhör Nordiska museet. I dess tillhörande låda finns instrumentets historia textad. Se, skriver man noter, måste man kunna texta, annars blir det inte mycket bevänt med notskrivningen heller. Det andra instrumentet tillhör Musikhistoriska museet. Nu har jag strängt taget inte tid med att göra dylika instrument, men för trettio år sedan var det en annan sak. Jag arbetar mest i arkiven med forskning. Det är både intressant och givande i många hänseenden. För övrigt skulle det bli ganska svårt att leta upp ett spökeställe nu för tiden, motorismen har kört bort gastarna, men skulle man ge sig tid att söka, så finns det säkerligen någon plats i obygderna, där det ännu existerar en hel del otyg.

Nå, hur som helst, vill man veta litet mer om de där underbara trollfiolerna, kan man studera bokverket 'Studier och uppsatser tillägnade Otto Andersson Åbo 1929'. Jag har haft nöjet att förklara en del saker och ting för den författaren, som bidragit med den avdelning, som handlar om dessa instrument och folktron däromkring.

För tillfället arbetar jag på en bumbas – nej, skriv inte brumbas, det är något annat. En bumbas är ett afrikanskt stråkinstrument, mycket primitivt, tillverkat av en oxblåsa och bambu, försett med en enda sträng! Jag brukar reparera Musikhistoriska museets instrumentförvärv, då så erfordras, ty jag är liksom kännare av dess rariteter. Folk skulle intressera sig litet mer för vad som finns där, jag vill lova att det finns intressanta saker bland de gamla dyrgriparna.

Se så där ja, nu har jag glömt Mozart – nå det får väl bli en annan gång i stället. Som väl är, spelas det en del värdefull musik i radion. Jag klagar inte, ty det man inte vill höra, det kan man låta bli. Kom ihåg att titta i Sörmlandsdelen av Svenska Låtar, när den kommer ut – där finns, som jag, förut sagt, en rikhaltig samling gedigen folkmusik."

Här slutar Millerste-Kal, och Rodney avslutar artikeln:

– Millerste-Kal går. Jag ser hans högväxta gestalt försvinna i folkvimlet, ett stycke original, en mångsidig människa med intressen och erfarenheter, som inte precis äro vardagliga.

I en artikel tryckt i DN:s söndagsbilaga den 19/7 1936 intervjuas Millerste-Kal om både sina trollfioler och annat:

"Att vara fiolspelare, räknemaskinsreparatör och bygdeforskare på en gång är rätt bra presterat, och man kan väl knappast säga, att den yrkeskombinationen hör till de alldagligaste. Den som inte desto mindre valt den är den hedervärde bondespelmannen Millerste-Kal, alias Karl Eriksson, Kungsholmsgatan 25 i Stockholm, tidigare Säby Norrgård, Österåkers socken i Södermanland.

I många år har Karl Eriksson knåpat med kontorsmaskiner, allra helst de mera invecklade räknemaskinerna, men på senare tid har han lagt finmekaniken på hyllan och i stället börjat pyssla med hembygdsforskning. Han är till och med så pass hemma i denna vetenskaps labyrinter att de lärda herrarna uppe i Nordiska Museet gärna lyssna till, vad han har att säga om sina undersökningar. Ja, ett par gånger har han rentav fått speciella uppdrag av museet att ta reda på saker och ting i hemsocknen, som han känner lika bra som sin egen byxficka.

I vardagslag gör väl Millerste-Kal inte mycket väsen av sig, men häromdagen stegade han upp till Söndagsbilagans redaktion med ett dokument fullpräntat med finaste handstil på bästa vattenstämplade Lessebopapper. Det var det finaste handskrivna dokument man någonsin kan tänka sig.

– Det förstår sig, säger Millerste-Kal, man har ju ingen brådska numera, guskelov, så man kan ge sig tid att skriva ordentligt. Och så är det ju förresten inte heller något vanligt manuskript. Se, saken är den att jag roat mig med att uppteckna den gamla sägnen om Pintorpafrun, sådan den ännu lever i folkmunnen nere i min hemsocken, där den för övrigt också torde haft sin upprinnelse. Jag tänkte, att det kanske kunde vara av intresse att titta på dokumentet.

Visst kunde det så, men vore det inte ännu trevligare att höra litet om hur det går till att en bondspelman blir finmekaniker och en finmekaniker bygdeforskare? Pintorpafrun kan ju få vänta så länge.

Hm!

Millerste-Kal är just inte hågad att prata så värst mycket om sig själv. Det var inte därför han kommit. Men för all del, man är väl inte omöjlig, så att om det nödvändigt måste vara...

Det måste det. Och när Karl Eriksson väl fått språklådan i gång, så är det en hel del smått och gott han har att berätta både om sig själv och om sitt arbete.

– Jag är, som jag redan nämnt, född i Österåker i Sörmland. Far min var bonde och hans far var bonde, och så har det varit ända tillbaka till mitten av 1500-talet eller så långt jag kan följa min släkt i tiden. Och dessförinnan voro de välän också bönder, kan jag tro. Stamfar var klosterbonde under Gustaf Vasa.

De kallades så, bönderna, på de indragna klosterjordarna. Klostret hette Julita, och det blev en kungsgård, som heter Julita än i dag, fastän den många gånger skiftat ägare.

– Jasså, namnet är känt? Jo, det brukar ju vara bygdefester och spelmansstämmor och annat på Julita skans allt emellanåt. Nu har gården av siste ägaren Löjtnant Bäckström testamenterats till Nordiska museet, och det är nästan som om jag följde med arvegodset, fastän jag redan länge bott i Stockholm.

Men det var ju om mig själv jag skulle berätta. Jag var som många andra pojkar där i trakten intresserad av musik, och sexton år gammal var jag utbildad bondespelman. Med det jobbet höll jag på i ett tiotal år, men då flyttade jag till Katrineholm för att lära mig något nyttigare eller åtminstone något som gav mera bröd. Jag fick plats på en mekanisk verkstad, och där lärde jag finmekaniken, fastän det annars var mest lantbruksmaskiner jag hade att göra med. Men 1913 lät jag locka mig av huvudstaden. Jag for dit och behövde inte gå sysslolös länge, förrän jag fick arbete i kontorsmaskinbranschen. Jo, det är nog sant, att jag är specialist på räknemaskiner. Det är fasligt intressanta apparater. 1932 kände jag mig mogen att starta min egen rörelse, och därmed har jag också fått tid till övers att ägna mig åt min älsklingshobby, uppteckning av folkmusik och nu på sistone även folksägner.

Det var nu den här historien om Pintorpafrun. Den torde vara känd över hela landet i folkvisans form.

I Sörmland det fagra på slott Eriksberg
där bodde en änka, fru Anna,
som sög sina bönders och torpare märg
och hade av galla en panna ••••
och så vidare.

Till sist tog fan Pintorpafrun och de foro iväg i eld och svavel, och Fredrik speleman, som trakterat fiolen då fan dansade med henne, klarade sig nätt och jämt genom att fru Annas heliga ring ramlade av hennes finger och brände sönder fiolsträngarna, varigenom förtrollningen bröts. Jo, visan är väl känd.

Men nu är det så, att hemma i Österåker finns det också en gammal folksägen om Pintorpafrun, och det är den som givit upphovet till visan. Säggen i sin tur har uppkommit genom en gammal munklegend, troligen vid själva Julita kloster, men möjligen dithörd av vandrande munkar.

Hur jag kan påstå, att det är en munklegend? Jo, se säggen sönderfaller i två delar, av vilka den första handlar om fru Annas ring, och den andra om hur det gick till då fan tog Pintorpafrun. Första delen går ända tillbaka till Moses och den heliga arken, av vars guld ringen skulle vara förfärdigad. Guldet skulle inte få användas vid köpenskap, och inte skulle det få pantsättas, men det var det Pintorpafrun gjorde med ringen, och därför gick det henne som det gick, alltsammans enligt säggen, som jag nu upptecknat.

Hela första delen, den som handlar om Mose ark och ringens äventyr, är en typisk munklegend. Senare delen har tillkopplats senare – Pintorpafrun var ju enligt den historiska forskningen fru Anna Gyllenstierna, änka efter riddaren Erik Eriksson Gyllenstierna, vilken i sin tur var dotterson till konung Karl VIII Knutsson Bonde.

Nu säger den historiska forskningen, att fru Anna inte alls var någon så bestialisk varelse, som beskrivs i folkvisan. Hon var istället en arbetsam och gudfruktig människa, som dog en fullt naturlig död 1552. Och denna utsago bekräftas av folksäggen, som i övriga stycken stått modell till folkvisan. I säggen heter det, att fru Annas dystra ändalykt berodde på att hon vanhelgat ringen, och inte på att hon pinat sina torpare och bönder. Fastän det kan förstås hända att hon, änka som hon var, måste gå strängt tillväga för att hålla ordning och reda på den stora gården, som hon ensam fick ta hand om efter mannens död.

Men nu är frågan, hur jag har fått tag i säggen? Jo, den har jag fått av min lärare i fiolspel hemma i Österåker, kyrkovaktaren Karl Ersson i Betlehem, Österåker. Han levde 1848-1904, och under elevtiden berättade han säggen om fru Anna och hennes ring för mig.

Ersson hade i sin tur hört säggen av sin lärare i fiolspel, organistsonen Olof August Widmark i Östra Vingåkers s:n. Han var född 1824 och var på 1800-talet en av Sörmlands skickligaste spelmän, bland annat i besittning av en sjuårdeles fin trollfiol. Den hade han fått tag i på följande sätt.

En torsdagsnatt hade han gått ut i skogen till trollberget, och där hade han lagt ifrån sig fiolen. Sen hade han gått motsols tre gånger runt berget, och då han kom tillbaka låg där två fioler istället för en. Widmark prövade dem båda och valde den bästa. Sen upprepade han proceduren tre gånger och varje gång låg där två fioler istället för den ena. Och bättre och bättre voro de stämda, ty fan själv hade varit framme och stämt dem. Till ersättning ville han endast ha lite nattvardsvin och några oblater, som proppats på buteljen, ty sånt gör gott för hin håle. Vinet och oblatten hade Widmark hämtat i Vingåkers kyrka. Efter tredje varvet var trollfiolen färdigstämd, och den finns till påseende än i dag.

Men var kunde organistsonen ha lärt sig hur man får en trollfiol?

Jo, det hade han lärt av Svinstu-Fredrik, som var mjölnare i Östra Vingåker och på lediga stunder lärde pojkarne spela fiol. Widmark var en av hans elever, och han fick kunskapen om trollfiolerna på köpet. Ty Svinstu-Fredrik var en man som visste mer än andra, ja, jag vågar säga, att han var en riktig trollkarl. I sin musikpedagogiska verksamhet hade han också hin håle till hjälp, och det var därför pojkarne lärde sig spela så bra. Tänk bara på Widmark.

Men det var sägnen jag skulle tala om.

Det förstår sig, att det var Svinstu-Fredrik, som berättade den för Widmark, och säkrare källa kan inte tänkas, ty Svinstu-Fredrik är varken mer eller mindre än en ättling i rakt nedstigande led till Spelar-Fredrik, som spelade polskan för Pintorpafrun den där gången, då Hin tog henne. Både Svinstu-Fredrik och alla hans förfäder voro mjölnare under Clastorp, det gamla Lewenhauptsgodset i Östra Vingåker.

Jaha, så var det med den gamla folksägnen och dess privata lilla historia. Nu har jag som sagt tecknat upp den och tänker hembjuda den åt Nordiska museet – eller någon annan intresserad. Den bör ha en hel del intresse, och för säkerhets skull har jag präntat folkvisan på innersidorna, så att jämförelsematerialet finns till hands. Till sist skulle jag vilja säga, att om någon ville se, hur en riktig trollfiol ser ut, så går det an att gå upp till Nordiska museet och titta. Där finns det en, som enligt påskriften skänkts till museet av bondespelmannen Millerste-Kal, och jag vågar garantera att den är tillverkad efter noggrannaste föreskrifter, som jag på min tid lärde av skomakaren Kalle Pettersson i Ättersta by i Österåker, gemenligen kallad Skutt-Kalle. Han var nästan lika skicklig som Svinstu-Fredrik, men så blev det också en trollfiol, på vilken man kan spela de allra svåraste polskor. För resten sitter hela beskrivningen i fiollådans lock, om någon skulle ha lust att bygga sig en liknande. Ovanstående artikel och intervju är avskriven av Millerste-Kal och ingår i hans anteckningar. Artikelns författare är signaturen Will, och bakom den signaturen lär dölja sig en redaktör Frankman.

Då Millerste-Kal gick ur tiden år 1937 skrev Ernst Granhammar en minnesruna över den geniale Österåkerssonen så lydande:

”Den inom spelmannskretsar och bland fiolbyggare kände och välkände sörmlandsspelmannen Millerste-Kal har slutat sina dagar. Han var född i Österåkers socken i Södermanland den 26 april 1881 och var vid sin död inte fullt 56 år.

Ättling av en gammal sörmländsk spelmannssläkt, synes han bevisligen härstamma från Julitas munkar. Han fördjupade sig i släktforskning och hembygdsvän av rätta sinnelaget. Men han stannade inte vid detta. Som kompositör har han varit mycket verksam och utgivit en hel del noter, ett sorts landsmål i toner, där han sökt härma naturens ljud och läten, vind och storm, vågor och fåglatoner. Han har även byggt fioler och med all den mystik, som omfattar denna folkliga slöjdkonst har han gjort så kallade trollfioler och häxmästarfioler. Nordiska museet och Musikhistoriska museet äga goda alster av hans livliga och fantasirika slöjdkonst.

’Han var underlig och ensam och led ofta brist’ säger Dan Andersson i sin dikt En spelmans jordafärd, och det passar nog också in på Millerste-Kal, men han klagade inte och tog inga nådegåvor, hellre svalt han i dagar. På botten av hans själ rörde sig en stor konstnärsande, som tyvärr instängd aldrig fick fri flykt. Vad kunde inte ha blivit av denne sörmlänning om hans konstnärskap fått odling och ans? Han hade själv inte kraft att armbåga sig fram i ljuset och därför har Sörmlandsbygden en stor konstnär mindre.

Millerste-Kal har skänkt Slöjd och Ton samt mig personligen många brev och ritningar, noter och hembygdsskildringar. Även till Sörmlands spelmannsförbund har han titt och ofta sänt noter och brev. Det är med svidande hjärta, som jag tänker på, att jag inte fick tillfälle att tacka honom för alla hans vänliga gärningar i hembygdsvänningens tjänst. Men vem kunde tro att hans liv skulle sluta så snart, han var ju en man i sina bästa år. Han var livlig anhängare till idén om en Sörmlandsförening i Stockholm och han påminde mig ofta om detta mitt löfte att ställa igång med denna förening.

Nu är han borta och har funnit ro och frid, men många sakna honom och vår gemensamma hembygd har förlorat en av sina trognaste söner. Tack för vad du gjort av ädlaste hjärta, Millerste-Kal. Din enkla men hjärtetrogna gärning skall leva i tacksam hägkomst. (Granhammar Ernst, Slöjd och Ton nr 3-4, 1937).

Millerste-Kals gärning kan tyckas enkel, men stiger man in i den sällsamma värld, som var hans, finner man, att den världen, fylld av både saga och verklighet, skapats av en mycket stor ande.

Det var med spänning jag en dag i juli 1984 besökte hans födelsegård i Säby by, Österåker. Sommarlätta skyar skred sakta över himlakupan, speglade sig i Öljarens krusiga yta, som splittrade bilden i tusentals glittrande skärvor. I lummig grönska låg Millerste-Kals hem, och hans systerson Gösta Larsson visade mig var i Lillstugan Kal brukade sitta och spela med sina kamrater, då han ibland gjorde visit i föräldrahemmet. I den lilla stugan bodde hans mor på undantag vid den tiden. På väggen hängde ett porträtt av Kal som ung pojke och Gösta berättade hur morbrodern vid ett tillfälle kom hem från Stockholm

medförande i bagaget en mängd materiel för tillverkning av radioapparat. Gösta beordrades att i närmsta handelsbod skaffa isolerad koppartråd, som krävdes för tillverkningen av spolarna till radion.

– Nu ska vi göra en riktig radioapparat, förstår du Gösta.

Denne hämtade koppartråden och efter några dagars knåpande, var radioapparaten färdig, men högtalaranordningen var misslyckad varför provavlyssningen fick vänta tills bättre högtalare anskaffats. Gösta berättar att problemet, då mottagningsapparaten äntligen var färdig, var att finna den rätta frekvensen. Men även det lyckades och man kunde höra utsändningarna från Stockholm. Detta var omkring 1925 och Säby by hade fått sin första radio.

Jag antydde att Millerste-Kal måste ha varit ett geni – ett universalsnille – och Gösta höll med och berättade vidare, att Kal i sitt hem i Stockholm arbetade med en apparatur som skulle kunna överföra och mottaga bilder, TV med andra ord. Han hann dock aldrig få denna apparatur färdig.

Då jag lämnade Österåker och Säby by kände och upplevde jag en fördjupad respekt för denne fantastiske sörmlandsson.

ERIKSSON KARL AUGUST sång

Torparson från Sandvik, Floda s:n.

Född 22/4 1862 i Granhammar, Floda s:n.

Son till torparen Erik Larsson och Johanna Ersdotter.

Sjöng visor som han lärt av sin äldre broder Erik Johan. Den yngre brodern, Anders Gustaf i Hägerbo, var en mycket omtyckt fiolspelman.

ERIKSSON CARL BERNHARD, "SPEL-ERKER" fiol

Lantbrukare från St. Hällen, Kila s:n.

Född 19/4 1869 i Helltorp, Lunda s:n.

Son till arbetskarlen Erik Åhrberg och Ulrica Sofia Jansdotter.

Gift med Mathilda Kristina Hallberg.

Dottern Elna Theresia och hennes man Axel Andersson är båda framstående fiolspelmän.



ERIKSSON CARL ERIK fiol

Lantbrukare från Blackkärr, Västerljungs s:n.

Född 7/5 1845 i Blackkärr, Västerljungs s:n.

Son till torparen Eric Jonsson och Maria Sofia Persdotter.

Gift med Johanna Sofia Andersdotter.

Hans tre bröder var också spelmän liksom farbrodern Olof Jonsson och kusinen Anders Andersson i Lästringe, som han lärde spela fiol.
(ULMA acc. nr. 3360:4)

ERIKSSON CARL ERIK, "OLOFSBERGEN" fiol

Torpareson från Olofsberg, Stora Malms s:n.

Född 11/5 1853 i Hårskär, Stora Malms s:n.

Son till torparen Eric Ersson och Stina Cajsa Larsdotter.

– Han va ute å spela i bygdera, enligt sagesmannen Karl Persson.
(ULMA acc. nr. 10922)

ERIKSSON KARL ERIK, "LÖTA-KALLE" fiol

Arrendator från Hälleforsnäs, Lilla Mellösa s:n.

Född 10/5 1856 i Löthen, Ärla s:n.

Son till torparen Eric Jonsson och Stina Jonsdotter.

Gift med Sofia Charlotta Eriksson.

De flesta låtar han spelade var från hemtrakten i Ärla. Började spela fiol i tjugoårsåldern, då han stiftade bekantskap med tvenne spelmän där, byggmästaren Per Lundstedt och snickaren Tummelsta gård Per Persson. Från dem lärde han en del av sina melodier.



vid

Omkring 1930 flyttade Eriksson till Hälleforsnäs där han sedan var bosatt. (Andersson Olof, Sörmländska låtar)

Han var en tillbakadragen och försynt spelman, som 86-årig deltog i spelmansstämman i Björnlunda 1943.

Han ansågs ha lärt Alfred Olsson spela fiol.

ERIKSSON CARL ERIK, "CARL ERIK I LIND" fiol

Lantbrukare från Lind, Sköldinge s:n.

Född 12/6 1856 i Lind, Sköldinge s:n.

Son till bonden Erik Andersson och Maja Lena Nilsson.

Död 26/8 1938.

Gift med Clara Sofia Larsson.

I den lilla tidskriften Kärven, utgiven till förmån för Katrineholms folkskolas skolresekassa, för år 1941 återfann jag en artikel "Om Carl Erik i Lind, Per Johan i Hissjö och andra gamla spelmän från Katrineholmstrakten" författad av G. Wetter ur vilken jag citerar vissa avsnitt rörande Carl Erik i Lind:

"Vid tolv års ålder lärde han sig spela fiol för Karl August Lindblom från Skedevi och August Widmark från Västra Vingåker, två storspelmän, som övat stort inflytande på sina lärjungar i Östergötland och Sörmland. Sedan sitt sjuttonde år var Eriksson en mycket anlitad brölloppspelman. Han spelade för det mesta tillsammans med en annan fiolspelman, Lars Erik Larsson i Pattala, Sköldinge. Enligt många gamla personers samstämmiga utsago blev det fart och kläm i musiken, när Carl Erik i Lind och Lars Erik i Pattala, under vilka namn de som spelmän var mest kända, spelade upp en gammal slängpolska, skänklåt eller gammal brudmarsch.

Om sina läromästare i fiolspelning hade Eriksson åtskilligt att berätta. Lindblom var sällan hemma i Reijmyre, där han bodde, utan vandrade omkring med sin lilla fiol, som kallades 'Getingen' på grund av sin vassa ton. Denna hade han med ett snöre fastbunden i sin rock på sina långa vandringar. Lindblom var notkunnig och som musikpedagog framstående. En duktig spelman var han också, men argsint och icke så lite råbarkad.

Widmark däremot var tystlåten, stillsam och inbunden och tittade ner i marken, även när han talade med folk.

Eriksson var till yrket lantbrukare. Han arrenderade först Lind och inköpte gården så småningom. År 1919 sålde han den och flyttade till Katrineholm. Där träffade artikelförfattaren honom 1932. Hans hustru hade då varit död i fyra år, och under denna tid hade han inte rört fiolen. Den gamle spelmannen klagade då och sa:

– Nu är det slut med mitt spela.

Så småningom blev han dock intresserad av att få sina låtar räddade åt eftervärlden, och vid upprepade besök hos honom tecknade jag upp huvudparten av hans värdefulla melodier och hörde honom berätta om forna tiders bondbröllop och gillen.

Men Carl Erik i Lind kunde också berätta om andra saker. Under hans ungdom var den manliga ungdomen från angränsande socknar ofta osams med varandra. Emellanåt blev det bataljer och

slagsmål. Detta var särskilt fallet, när de blivande beväringarna tågade till Malmen med spelmannen i täten. 'Sköldinge hökar' och 'Vingåkers vargar' drabbade då ofta ihop.

Eriksson berättade också följande uppbyggliga historia, som tydligt visar det kärleksfulla förhållandet mellan invånarna i Västra Vingåker och Österåker i forna dagar.

En man från Vingåker vandrade en kall vinterdag på stranden av Öljaren. Han fick då höra nödrop ute från sjön och skyndade ut på isen, för att få reda på vem som ropade på hjälp. Men när han fick se, att det var en Österåkersbo, som låg i en vak och skrek på hjälp, yttrade han:

– Jasså, är du en Österåkers-körp? Befall dig då i Herrans hand och kryp ner en gång till.

Huruvida den stackars nödställda människan blev hulpen av någon annan, som var mera kärleksfull, kunde Carl Erik icke ge upplysning om. Vingåkersvargen hjälpte honom dock icke.

Det var för mig synnerligen intressant att få taga del av Erikssons melodier. Ty han hade en stor repertoar, den gode Carl Erik i Lind:

Sextondelspolskor, som han spelade med ovanligt sträng rytm i mycket hastigt tempo, skänklåtar, som spelades när maten bars in på brölloppen i forna dagar, gånglåtar och brudmarscher, av vilka en del fordom spelades av spelmannen från hästryggen, kadriljer, som för 80-90 år sedan dansades i Sörmland, gamla, sirliga valser, mest efter Widmark, och så förstås 'tyska klocko', som han spelade i en lustig variant.

72 melodier lyckades jag teckna upp efter honom, och ändå sovrade jag kraftigt och tog endast med det äldsta och värdefullaste av hans repertoar.

Rak i ryggen ännu i ålderns höst, ståtlig och vördnadsvärd med sitt gråa skägg, gick den gamle hederlige spelmannen ur tiden år 1938, 82 år gammal.”

Enligt Eriksson spelades s k färdpolskor, just när gästerna avslutat kvällens eller nattens dans. Då de påpälsade stod färdiga att resa var och en till sitt, spelades dessa polskor. Det var mycket roligt för spelmannen att få se den ene efter den andre av de för hemfärden påklädda gästerna återkomma in i dansstugan och taga sig en polskesväng med ytterkläderna på. En sådan polska efter Widmark finns upptecknad och ingår i ULMA:s samlingar under acc. nr. 3223:1 sid. 96.

I Sköldinge dansades också ofta en slängpolska, som kallades bosspolska, därför att de två paren togo varandras armar och bildade en bosskorg, d v s man tyckte ställningen liknade en sådan korg, som man vid tröskningen samlade agnarna (bossen) i.
(ULMA acc. nr. 3223:1)

ERIKSSON KARL ERIK, "KALLE PÅ NÄSET" fiol

Lantbrukare från Näset, Floda s:n.

Född 10/7 1863 i Nästorp, Floda s:n.

Son till hemmansbrukaren Erik Carlsson och Maria Helena Carlsdotter.

Gift med Anna Charlotta Nord.

Gustaf Wetter upptecknade på Kalles 75-årsdag två melodier efter honom, och som han filade fram på sin hemmagjorda fela, vilken frambringade ett nasalt läte. Kalle trodde själv, att hans fiol var mycket värdefull.

(ULMA acc. nr. 27996:1)

ERIKSSON KARL ERIK fiol

Träarbetare från Eriksborg, Hällberga, Stenkvista s:n.

Född 12/10 1892 i Västerlund, Stenkvista s:n.

Son till spelmannen och byggnadsarbetaren Erik Gustaf Eriksson och Mathilda Gustafva Vestling.

Gift med Rut Valborg Österlund.

Även hans farfar och farfarsfar var berömda fiolspelmän.

(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

ERIKSSON KARL FREDRIK fiol

Lantbrukare från Kvarnbo, Österhaninge s:n.

Född 17/5 1875 i Valsta, Österhaninge s:n.

Son till spelmannen och bonden Erik Jansson och Brita Katarina Larsdotter.

Gift med spelmansdottern Ida Sofia Jansson.

Han lärde sig spela fiol av fadern. Även brodern Lars Erik Eriksson och svärfadern Anders Gustaf Jansson var spelmän.

Fredrik Eriksson erhöll 2:a pris i gruppspel tillsammans med Otto Eriksson, Svartbäck, vid spelmanstävlingen i Nynäshamn 1933 och båda deltog även i duettspel vid Sotholms Härads Hembygdsförenings spelmanstävling den 29/8 1937 och de erhöll också där 2:a pris. Fredrik deltog även i solospel dock utan någon större framgång.

ERIKSSON KARL JOHAN, "BLINDA KALLE" fiol



Orgeltrampare från Fattigstugan, Stigtomta s:n.

Son till drängen Erik Persson och Brita Stina Olsdotter.

Död 1911.

Flera låtar efter honom ingår i SvL Söd.

År 1858 kom han med sina föräldrar till Stigtomta fattighus. Redan året innan d v s 1857 valdes han till kyrkans orgeltrampare enligt sockenstämmoprotokoll av den 26/4 1857:

”§ 1. Församlingens Ledamöter hade till denna dag blifvit kallade att välja Orgeltrampare ibland de 2ne sökande, sonen Carl Johan Ersson i Wahlsberg och på Stigtomta socken skrifne f.d. Drängen Carl Magnus Lundin, då vid af Ordföranden anställdt val alla de afgifna

rösterna tillfölla Sonen Carl Johan Ersson i Wahlsberg – Således förklarades Carl Johan Ersson vara ordenteligen vald till Orgeltrampare, hvaröfver han eger att Protocollsutdrag erhålla.”
(Stigtomta KA vol. K I:3. ULA)

”Ringde storklockan, naturligtvis”, sa Blinda Kalle.

Många sörmländska spelmän i vardande fick värdefull instruktion i musicerandets konst av den blinde fiolvirtuosen, men han var en sträng lärare, så det gällde att sköta sig, om lektionerna skulle gå friktionsfritt.

Själv satt han hela dagarna och spelade och uppnådde på så sätt en enastående färdighet. Han hade dessutom ett enastående minne. Spelmannen Arvid Gogman, som var en av Blinda Kalles elever, berättade, att om Kalle fick höra en dikt en enda gång, kunde han sedan ordagrant återge den. Likaså var hans musikminne högt uppövat.

För de lektioner Blinda Kalle gav, tog han aldrig betalt, men han kunde ibland få en 25- eller 50-öring av någon elev stadd i kassa, och det tackade han för, och fick han som ersättning för undervisningen en sup eller två, tackade han inte heller nej.

– Karl Eriksson var en verklig spelman, sa Arvid Gogman. Jag har inte hört någon spela så vackert som han, och han var också ofta anlitad av herrskapen som musiker. Då fick dock inte eleverna vara med. Eriksson var ett s k fattighushjon och sådana hade förr en fruktansvärd tillvaro. Kom därtill blindhet, som i Kalles fall, så är det mer än märkvärdigt att en sådan människa kunde dra sig fram. Gogman hade ofta med sig en kappe potatis eller ett stycke fläsk och annat till sin lärare. Den blinde spelmannen fick leva helt på nådegåvor. Särskilt tragiskt var det de sista två åren, då Blinda Kalle var svagsint. Han dog på ålderdomshemmet i Stigtomta år 1911, där han bott nästan hela sitt vuxna liv.

Tillägg 2011-09-16 från Mats Hedblom:

Klipp ur Stigtomtabygden december 1996, Yngve Larsson

Blinda Kalle var orgeltrampare och klockringare men det var inte för det som han blev vida känd. Han var bygdespeleman och var flitigt anlitad för att stå för musiken på bröllop och andra festligheter. Vid en sådan fest kunde man också beställa en ny låt just för detta tillfälle. Han hade också elever som han

lärde spela fiol och många av dem blev duktiga spelmän. Lönen för dessa lektioner var inte så stor, en 10- eller 25-öring eller ett par supar som han tacksamt tog emot. Han hade en fiol som han kallade ”noslösen”, detta beroende på att han vid något tillfälle när han varit på fest fått lite för mycket innanför västen, slog fiolen i en dörrkarm med påfärd att en bit av snäckan gick av och så blev det noslösen. Att vara blind och dessutom påverkad av starka drycker, då måste man förstå att såväl han som instrumentet fick sina törnar. Han vandrade trots sin blindhet ofta omkring i bygden, bl a till Nölsta bro där han i sin fantasi trodde sig få spellektioner av självaste Näcken, (se berättelse nedan).

Nedanstående berättelse sammanställd av Britta Berggren

Nu för tiden är det nog ganska sällsynt att man får träffa eller se en näck. Men för drygt ett hundra år sedan fanns det en näck här i Stigtomta. Han bodde borta vid Nölsta bro. På den tiden var det mycket vatten, som rann fram i den lilla bäck, som nu finns kvar. Där satt han alltså uppe på en sten, när sommarkvällen kom, och spelade på sin fela. Och han var så duktig i sin spelmanskonst, att Stigtomta musikälskande ungdomar gick dit för att av honom lära sig konsten att trolla fram toner ur fiolen. Och om vi hade levat då, skulle vi ha fått se en pojke, som med famlande steg sökte sig dit bort med sin fiollåda under armen. Hans ögon var matta och stegen trevande därför att han omsider blev helt blind. Men musiken och fiolen behärskade han, och näcken var hans bundsförvant, läromästare och vän.

Omsider blev denne pojke orgeltrampare i Stigtomta kyrka, och hans namn för sockenborna var Blinda Kalle. När någon frågade honom var han bodde, så blev alltid hans svar så här: ”Jag bor i en kammare, nära kyrkan, är orgeltrampare och fiolinist samt ringer storklockan naturligtvis”. Han bodde i

ålderdomshemmet, men det ville han ogärna berätta för någon. Under sommarmånaderna sökte sig Blinda Kalle upp i kyrktornet varje morgon klockan sex och klämtade tre gånger tre slag i klockan, och på kvällen vid samma tid var han åter där och lät klockan tona ut de nio slagen över bygden. Om man frågade honom, vad dessa tre gånger tre slag betydde, så svarade han: ”I Gud, Faderns, Sonens och den Helige Andens namn”.



Förutom sitt arbete som orgeltrampare och klockringare ägnade han sin tid åt att lära ut fiolspelningens konst till intresserade musikanter. Och än i dag finns det ”pojkar” i livet som lärt sig spela för Blinda Kalle – fast de nu är bortåt 80 år eller mera.

I slutet av 1800-talet, då Blinda Kalle fortfarande hade sitt arbete kvar som orgeltrampare slumpade det sig så, att både dödgrävare och kyrkovaktare av någon anledning förlorat var sitt öga. På så vis uppstod det unika att tre kyrktjänare i Stigtomta kyrka tillsammans ägde endast två ögon. Men sitt arbete i kyrkans tjänst skötte de dock med den äran.

Så har det alltså funnits en näck även här i Stigtomta, men huruvida han är kvar återstår att se. Säkert är han borta, ty efter sjösänkningens tid avtog vattnet vid Nölsta bro, och utan vatten kan inte en näck leva. Möjligt är det dock, att han tagit sin tillflykt till Långhalsen och att man kan få höra hans toner drilla fram över vattnet en stilla sommarkväll, då han slagit sig ner på någon sten vid Djupvik eller Solö.

Fakta ur födelseboken, husförhörslängder och dödböcker, Eva Sandström

Carl Johan föddes 1838-03-12 vid Helgesta i Stigtomta. Hans far kallas Helgesta Drängen Eric Persson och hans mor Hustrun Brita Stina Olsdotter. Samma år flyttar de till Skåra där fadern fortsätter som dräng.

Familjen består också av sonen Anders som föddes när de bodde vid Brink i Runtuna. Men den har varit större än så. Många tragiska händelser har präglat familjen. Här följer en familjeberättelse.

Första barnet, Pehr föds vid **Spångtorp i Råby** 1815-08-20 enligt födelseboken. De flyttar från Råby till **Lilla Hagstugan i Runtuna**. Där tar de sig an barnhusgossen Carl Gustaf född 1805 i Stockholm och också barnhusflickan Sophia Mathilda född 1816 i Stockholm. Nästa anhalt i livet är **Fjällsjön i Runtuna** och där föds Eric 1819. Vid **Sörbylund i Runtuna** bor de som torpare 1820-21. Då har fosterbarnen flyttat därifrån.

Sen flyttar de till **Brink i Runtuna** och där föds dottern Brita Cajsa 1825 och sonen Anders 1828. Fadern benämns här inh. arbetskarlen. 1830 flyttar hela familjen till **Valmesta lillgården i Svärta** där Eric blir statkarl. Nu får de ytterligare en son Gustaf 1832.

Mellan 1835 och 1837 bor de vid **Egla i Bärbo** där fadern har yrket brännmästare. Ett tegelbruk fanns vid Egla och kanske var det då man brände tegel som yrketstiteln kom till. Här inträffar en tragisk olycka den 13 november 1836. Då drunknar dottern Brita Cajsa och också grannpojken från Öfversjötorp Lars Peter. De var 11 respektive 10 år. En dryg månad senare den 26 december dör sonen Gustaf i lungdot. Han var då bara 4 år. Jag har noterat att hans syster Brita Cajsa redan vid förhören i 10 års ålder kunde lilla katekesen, så begåvning fanns nog i familjen.

Från Bärbo flyttar de 1837 till **Helgesta i Stigtomta**. Här föds Carl Johan, senare kallad Kalle i vår berättelse. Kalles far Eric blir arbetskarl vid **Skåra** och familjen bor där under åren 1838 – 1853.

Sen flyttar Kalle med far och mor till **Wahlsberg, Bondeby roten**. Här fanns också en annan dräng med familj från Skåra samt torparen f d båtsmannen Kråka med hustru och son. Pehr, född 1815 är alltså Kalles äldsta bror. Wahlsberg nuvarande adress Nykyrkavägen 13 mitt emot Parkudden i Stigtomta samhälle.

När Kalle är liten lär han sig läsa men får noteringen i husförhörlängderna: ”ser illa”, ”nästan blind”. Det är intressant att se att han är med vid husförhören. 1854 den 25 juni får han nattvarden första gången och deltar sen noggrant i förhör och nattvard under hela livet. Noterat 1871 att han läser Luthers katekes, förklaringar och förstår trots anteckningen ”nära blind”.

Kalle fick den 12 april 1857 kontrakt som orgeltrampare och 1858 flyttade de tre in i Fattighuset. Modern Brita Stina dör 1863, 73 år gammal och fadern Eric 1867, 75 år. Sen bor Kalle i Fattighuset till sin död den 20 april 1911. Han hade då varit på Nyköpings Hospital sedan 4 januari 1911. Dödsorsaken var lunginflammation och han avled på Hospitalet enligt dödsattest därifrån av sjukhuspredikanten. Carl Johan Eriksson (Ersson), ”Blinda Kalle”, begravdes 30 april 1911. Han blev alltså 73 år.

Sammanställning gjord 2011-01-15, Eva Sandström.

ERIKSSON CARL VIKTOR fiol

Inspektör från Torp, Husby Oppunda s:n.

Född 28/7 1844 i Kvillinge s:n, Östergötland.

Gift med Helena Kristina Andersson.

Han spelade ofta tillsammans med Karl Rickard Ahlberg.
(Wetter Gustaf, Nekrolog över K.R. Ahlberg. Slöjd och Ton nr 6, 1951)

ERIKSSON KNUT AXEL fiol

Arrendator från Gersnäs, Katrineholm.

Född 18/2 1888 i Berga, Floda s:n.

Son till åbon Eric Ericsson och Sofia Eriksson.

Gift med Alma Maria Olsson.

Flera låtar efter honom och hans morbror, skolläraren Anders Eriksson i Fjällskäfte, Floda s:n, finns upptecknade av G. Wetter och ingår i hans samling Sörmländska låtar.

ERIKSSON KONRAD LEANDER fiol



Pumpmaskinist från Katrineholm.

Född 13/12 1894 i Lind, Sköldinge s:n.

Son till spelmannen och bonden Carl Erik Eriksson (Carl Erik i Lind) och Clara Sofia Larsdotter.

Död 22/5 1960.

Gift med Anna Albertina Johansson.

Vid hans bortgång skrev G. Wetter hans nekrolog i en av Sörmlands tidningar, men på klippet, som förvaras i SSF:s arkiv i Malmköping, har ej angivits ur vilken tidning klippet tagits. Så här skrev Wetter:

”Konrad Eriksson har avlidit på operationsbordet i sviterna efter en bilolycka. Han hade helt nyligen blivit pensionerad och uttryckte då sin glädje över att kunna få disponera sin tid, som han själv ville: pyssla om sitt hus, sin trädgård och sin bil och spela en låt på sin fiol då och då.

I spelmanskretsar lämnar Konrad Eriksson ett stort tomrum efter sig. Han var son till Carl Erik i Lind, storspelmannen från Sköldinge, och förvaltade kärleksfullt spelmansarvet efter honom. Han var blygsam och tillbakadragen som spelman, och detta bidrog väl till att han icke förrän år 1945 blev medlem i Spelmansförbundet. Där har han gjort en synnerligen värdefull insats som kassör under 13 år. Det är tack vare sådana självuppoftande, entusiastiska och gedigna medlemmar som Konrad Eriksson, som en ideell förening kan bestå och utvecklas. För sina insatser blev han tilldelad föreningens märke i guld och blev vald till hedersmedlem. Den titeln var han värd, ty han var den personifierade hedern.

Nu står Konrad Erikssons plats tom i Katrineholms spelmanslag och i Södermanlands Spelmansförbund. Dina spelmansvänner sakna Dig och sörjer Dig.

Vila i frid, Du gode och trogne tjänare.”

ERIKSSON LARS ERIK fiol

Torpare under Årsta, Österhaninge s:n.

Född 17/12 1841 i Norrby, Österhaninge s:n.

Son till drängen Erik Persson och Anna Catharina Ersdotter.

Gift med Anna Sofia Andersdotter.

ERIKSSON LARS ERIK fiol

Bondson från Valsta, Österhaninge s:n.

Född 26/2 1863 i Valsta, Österhaninge s:n.

Son till spelmannen och bonden Erik Jansson och Brita Katarina Larsdotter.

Även brodern Karl Fredrik Eriksson var en framstående fiolspelman.

ERIKSSON LEONARD fiol

Slaktare från Bjudby, Blacksta s:n.

Född 26/1 1878 i Bjudby, Blacksta s:n.

Son till hemmansägaren Anders Petter Eriksson och barnmorskan Kerstin Larsdotter.

Gift med Hilda Charlotta Strömberg.

Han började spela fiol vid fjorton års ålder och hans lärare var Axel Björkman från Stigtomta s:n. (Andersson Olof, Sörmländska låtar)

ERIKSSON OLOF fiol

Bonde från Aske, Österåkers s:n.

Född 16....

Gift 1:o 14/10 1688 med Ingre Olufzdatter i Överkulla.

Gift 2:o 29/10 1699 med Anna Olsdotter i Lilltäppa.

Millerste-Kal komponerade år 1923 en "Minnes-Wals" till minne av spelmannen Olof Eriksson. Millerste-Kal skriver i anslutningen till nedteckningen av kompositionen:

"Denna vals är år 1924 donerad till Nordiska museets avdelning för folkmusikforskning (Folkmusikkommissionen) och är av mig komponerad till minne av forntida spelmannen Olof Eriksson i Askö, Österåkers s:n, Södermanland, vilken enligt dombok uti Riksarkivet för Oppunda härad år 1705 (sid. 219) omtalas hava närvarit vid ett bröllop i Säby (min födelseby), varvid bröllopgästerna, en del blivit förargade på vigselförrättaren, kaplan Anders Lundelius i Österåker emedan denne vigt bröllopsparet vid varandra efter predikan och icke före predikan, vilket blev vanhedrande för brudparet. Prästen blev mycket missfirmad."

Spelmannen Olof Eriksson inkallades som vittne vid den rättegång som följde. Millerste-Kal skriver:

"Angående hur det gick till ungefärligen vid detta bröllop, omtalas som här följer. Kaplan Herr Anders Lundelius i Österåker åklagar vid detta ting sockenskräddaren Jöns Olofsson i Säby tillika med dess hustru Kristin Jönsdotter och dess son drängen Olof Jönsson för otidigt väsende de förövat på ett gästabad i Säby, och tyckes det ha börjat så här:

Brudgummens moder hustru Carin i Fältsbro (troligen Forsbro) frågade först prästen, varför han skämt hennes son, i det han vigde denne vid sin brud efter predikan, varpå prästen svarade, att han var förhindrad att viga dem före predikan. Vid det bråk, som sedan följde i bröllopgården, åberopas av kaplanen till vittne spelmannen Olof Eriksson i Askö, vilken på ed berättade, att då han kom ut på gården, hörde han kaplanen säga:

– Släpp mig, och jag tager er alla till vittnen, att jag ej får vara ifred.

Ett annat vittne, hustru Cristin Mattsson i den andra gården, Säby, vittnade på ed, att då hon kom dit, hörde hon en faselig Näbbbestämma, och hörde hon prästen säga:

– Eder tager jag till vittne.

Då svarade skräddarns svåger:

– Inte vittnar jag.

Och skräddarns hustru sade:

– Vill du ha vittnen? släandes handen för munnen på prästen.

Då makade sig prästen åt porten, då strax efter kom brudgummen med en portstängel och liksom ärnade slå prästen.

Ett vittne Elin Olofsdotter vittnade på ed, att då prästen velat gå ut på gården, hade skräddarens hustru sagt till prästen:

– Inte är du någon prost, ej heller kyrkoherde, blott en kaplan. Några fler vittnen åberopas ej, och rätten fann, att den enda, som kunde till ansvar fällas uti denna sak var sockenskräddarens hustru, som dels fick böta för sitt oväsande 6 daler silvermynt och dels för sina otidiga ord till prästen 6 d:o mynt.

Då rätten frågade övriga tilltalade personer, varför de uppfört sig så mot prästen, svarade dessa alldeles nekande därtill. De hade ingalunda gjort prästen något eller ärnat så göra, utan tvärtom tagit prästens försvar, då en del närvarande soldater velat överfalla honom." Dessa anteckningar finns kopierade och förvaras i SSF:s arkiv.

Ja, så kunde det gå till i forna dagar till och med på bröllop.

ERICSSON PEHR, "GRANLUNDS-PELLE" fiol

Lägenhetsägare från Granlund, Helgarö s:n.

Född 23/8 1818 i Stenby, Fogdö s:n.

Son till bonden Erik Andersson och Stina Ersdotter.

Pehr Ericsson brukade fädernegården till år 1863, då han den 24/10 flyttade till Granlund i Helgarö s:n.

Med pigan Christina Catharina Blomqvist hade han en son Gustaf Adolf, som var född 20/1 1864. Den lille levde bara i drygt 1½ år och dog den 4/10 1865. Christina Catharina Blomqvist kyrktogs efter sonens födelse som Ericssons fästekvinna.

Musikforskaren och museimannen Karl Peter Leffler (1863-1922), som under våren 1898 reste i norra Sörmland i syfte att forska efter ursprunget till en sydvästuppländsk dialekt, gjorde i samband med dessa forskningsresor uppteckningar av folkmusik i Strängnästrakten. Han besökte då de flesta av den tidens spelmän från Härads s:n i väster till Mariefred i öster. En av dessa spelmän var Pehr Ericsson i Granlund, och om sitt besök hos den vid det tillfället 80-årige storspelmannen, berättar Leffler sålunda:

”När jag första gången besökte Ericsson, som bodde midt inne i skogen långt uppe i Helgarö, fann jag honom grävande utanför sin stuga. På min hälsning:

– God dag! Är det Ericsson i Granlund? fick jag först endast en fundersam blick till svar, men vid förnyad fråga upplyste han:

– Ja, de ska väl vara de'.

– Jo, jag har hört att Ericsson skall vara en stor spelman och jag går ikring och samlar gammal musik och tänkte fråga, om Ericsson skulle vilja spela någon gammal bit för mig?

– Inte. Ja spelär aldrig nu, ja ä åtti år å har glömt allting, å inte bryr ja mej om 'et för råsten. Inte!

Det lät så bestämt afvisande, att jag redan ansåg ändamålet med min långa vandring förfeladt; men för att åtminstone ej gifva tappt, så länge ej allt hopp var ute, slog jag mig ned på en sten bredvid gubben och vi började språka. Han fick veta hvem jag var, hvilka spelmän och andra personer på trakten som jag kände o s v, hvarjämte vi pratade om allt möjligt annat, om ångbåtsresor, Strengnås domkyrka, vår-sådden, Häffners psalmbok, spansk-amerikanska kriget m m. Efter omkring en half timme ansåg jag tiden vara inne för ny attack och framtog ur min portfölj afskrifter efter flera spelmän. Han besåg dem noga, kände igen en och annan melodi och anmärkte slutligen:

– Ja, de syns att herrn allt ä hemma i noten – de går väl an å stiga in.

Nu visste jag att isen var bruten. Ericsson la genast fram för mig flera notböcker, som han själf skrivit, och snart tog han också fram fiolen, och hans gumma bjöd på kaffe. Och så satt jag och skref hos honom så länge jag orkade. När jag skulle gå, ville jag börja underhandla om att få köpa hans notböcker, men därtill nekade han tvärt, hvarvid han dock tröstande meddelade, att om jag ville köpa något gammalt, så hade han en gammal bibel att sälja.

Nå, ville han låta mig låna noterna då, om jag ställde hur stor pant, han önskade för deras riktiga återlämnande?

– Nej, det var så konstig, så det hade han inte lust till.

Nå, kunde någon bekant möjligen få låna dem?

Nej, det trodde han inte heller att han ville gå in på.

I mitt bekymmer vände jag mig till församlingens präst. Han lyckades få låna notböckerna, och jag använde en hel veckas ihärdigt arbete att ur dem urskilja och afskrifva hvad som var användbart. Sedan besökte jag Ericsson ånyo och afskref efter hans föredrag åtskilligt, som ej fanns i böckerna.

Af Ericsson fick jag äfven notiser om gamla bröllopseder i norra Södermanland, hvarjämte jag från en och annan äldre man i andra socknar inhämtat sådana.”
(Leffler K.P., Folkmusik från norra Södermanland. Del I 1899)

Leffler upptecknade hundratals äldre låtar efter Pehr Ericsson, och flera låtar efter Granlunds-Pelle spelades av bl. a. Frans Johan Johansson från Fogdö s:n.

ERIKSSON PEHR AUGUST fiol

Torpareson från Blackkärr, Västerljungs s:n.

Född 1/11 1847 i Blackkärr, Västerljungs s:n.

Son till torparen Eric Jonsson och Maria Sofia Persdotter.

Hans bröder Carl Erik och Johan Wilhelm var duktiga spelmän liksom farbrodern Olof Jonsson och kusinen Anders Andersson i Lästringe.

ERICSSON PEHR GUSTAF sång

Metallarbetare från Eriksberg, Härads s:n.

Född 28/7 1820 i Kyrkobyns soldattorp, Härads s:n.

Son till soldaten Eric Käck och Anna Stina Carlsdotter.

Död 2/2 1894.

Gift med Anna Helena Andersdotter.

Fadern, som varit soldat, deltog i finska kriget 1808-09 liksom senare även i fälttåget mot Napoleon. Hans första hustru dog och då "gifte han sej me Dal-Kajsäs Annä-Stinä, å ja kom te", berättade Gustaf Eriksson i en självbiografi publicerad i Strängnäs Tidning, "å Post-Jonäss å Gumilljus i Körkbynn å Klockär-Majä å nån mir te, kan ja tro, va fadder åt mej". Fadern var skolmästaren Johan Gustaf Gumaelius och Jonas Jansson, hustru Lisa Jansdotter och pigan Brita Jansdotter, alla från Kyrkobyn. Detta enligt Härads församlings födelsebok.

Gustaf visade tidigt anlag för läsande och kunde sättas i skola i Strängnäs tack vare prästen i hemsocknen och sockenborna därstädes.

De bidrag den fattige pojken på detta sätt erhöll, förslog dock ej långt, och han hade det ytterligt knappt – "ja feck ögg mångä gånger svältä." Så småningom måste han också lämna skolan.

Från skolan kom han i lära hos en guldsmed. Han fick lära sig att "lö å pliggä å smia fingerbörär å teskiär (teskedar) å tocke där", men han trivdes ej med det passopparbete, som en lärling på den tiden måste underkasta sig. Han berättar om hur det kändes att gå och bära vattensåar och skulpytsar åt mästarns piga och att därunder möta sina förra gymnasiekamrater. Han gav därför sitt lärlingskap på båten och begav sig ut på landsbygden, där han vandrade omkring främst i Åkers och Öster-Rekarne härader. Han livnärde sig på att, som han säger:

–"lagä lite kramas åt pigur, å tocke där," förgylla silversaker, laga snusdosor o s v. Förmodligen började han redan under dessa vandringar med sitt uppteckningsarbete, men härom nämner han ingenting i sin självbiografi.

Han kom också till Eskilstuna, där han lärde sig att laga gamla bössor, att ståla yxor och annat, men han trivdes ej med staden.

"Där va di så djevlugä te supä, å så va di surbentä varann människä, å de vart ja me, så ja måtte hem te far min å liggä i snuskur, på i säjä, me ja lagä bena," skrev han.

I sin självbiografi berättar han om en uppsalaresa, då han överlämnade uppteckningar till Södermanland - Närke nation. På hemvägen från Uppsala kom han till Stockholm där han besökte Nordiska Museet, där han visades runt bland samlingarna av en "döktör Arthur Hazelius - de licksta lickä va di lefvandes dalkullo."

Om Hazelius sa han att "den där döktörn va i alla fall en oförnuftigt beskedlig kar, för ja feck böcker åt barna, å ja feck pengär te köpä opp saker ått'en."

Det är som upptecknare av visor och låtar han är självskriven i en matrikel som denna. Och hans kulturhistoriska gärning kan aldrig nog värderas, vilket författaren Gunnar Granberg i sin uppsats Metallarbetaren Gustaf Eriksson, en banbrytare för sörmäländsk folklivsforskning, publicerad i Sörmlandsbygden 1936, poängterar. Ur denna artikel har uppgifterna ovan citerats, och Granberg får via sin uppsats ytterligare komma till tals efter det att slutet av ett brev Eriksson avsänt till Södermanlands landsmålsförening daterat den 8/4 1893, citerats:

"Jag har nu i fyra år varit svårt sjuk och utan förmåga till alt kroppsligt arbete. – Jag lider av hjärtförlamning och malaria, men mina själsförmögenheter tyckas icke lidit något avbräck – Ordboksarbetet blifver drygt – kanske bortåt 20.000 ord – och insamlingen är ej ännu fullt afslutad.

– Jag skall nu snart resa till Stockholm och vore där villig att utan annan årsättning än resekostnaden, kontakten mellan Stockholm och Uppsala, stå till tjänst med föresjungandet af folkmelodier – minst 50 - som med min död gå förlorade – Det är dåligt i lärdomsstaden Strengnes att ingen 'kan eller vill' uppteckna några melodier."

Hans strävan att även få melodierna upptecknade till de folkvisor och sånglekar, som han insamlat, kommer till synes i flera tidigare brev, men tyvärr tycks han överallt ha mött oförstående eller likgiltighet beträffande denna sak.

Gunnar Granberg skriver i sin ovan åberopade artikel:

”Gustaf Eriksson blev ej särdeles gammal. Blott ett drygt halvår efter avsändandet av det nyssnämnda brevet var hans arbetsdag slut. Den 2 februari 1894 dog han i sitt Eriksberg och begrovs på Härads kyrkogård.

I avsikt att undersöka huruvida några av hans samlingar kommit på avvägar efter hans död och ännu kunde stå att uppleta, gjorde jag sommaren 1935 för Landsmålsarkivets i Uppsala räkning en cykeltur genom Härads socken. Det visade sig genast från början, att man ej visste varken vem Gustaf Ericsson eller metallarbetaren Gustaf Ericsson var. Först sedan jag berättat en hel del om honom, blev det klart för folk, att jag åsyftade 'Käcken' eller som han också efter sitt förnamn kallades 'Käck-Pelle'. Honom kände de äldre väl till, ehuru kännedomen naturligtvis gäller hans senare år. Man skildrade honom som ett ganska stort original, intresserad för allt, som var märkvärdigt och konstigt. Han bytte till sig allt möjligt gammalt och samlade det med sig hem, heter det. Torpet skötte han dåligt. Han hade visserligen ko tidvis, men jordbruket fick förfalla. Det var endast de magra stenbackarna han intresserade sig för, sade en sagesman. Dem bröt han under otrolig möda upp till potatisland.

Han började bygga sin stuga som tvåvåningshus, men sedan den stått i 10 år utan tak, lät han det räcka med en våning. Denna bestod av ett rum eller kök med stor öppen spis och en liten kammare. Köket såg ut som en smedja heter det; där hade metallarbetaren sin hyvelbänk och sina verktyg. Han var tusenkonstnär; allt kunde han laga, fingerborgar, smycken skedar, paraplyer, bössor o s v.

Trots sin originalitet var det ingen, som gjorde spektakel av honom; han var mest som hedrad, berättar man. Vad hans utseende beträffar, så tycks det tyvärr ej finnas något fotografi av honom, men han beskrives som rätt låg och med ett tämligen ovårdat pipskägg. Han var heller inte så noga med, hur han var klädd; vanligtvis brukade han ha en skärmössa på huvudet och vara försedd med käpp.

Hans intresse för folkminnena känner man också väl till. Han hade alltid anteckningsboken med, och så snart han fick höra något av intresse, kom den fram. När han kom för att avlämna föremål, som han haft till lagning, kunde han ibland bli sittande halva dagar vid en kaffegök och prata och anteckna det han hörde. Han skrev upp, för att eftervärlden skulle få reda på, hur det hade varit, brukade han säga. Även under sina sista levnadsår gjorde han anteckningar – var finnas de?

Han hade sångröst, ehuru inte så särdeles förnämlig sådan. Till bröllop och begravningar författade han sånger, oftast med andligt innehåll och han skrev också tal, som andra sedan höll. Förmodligen finnas sådana alster av Gustaf Ericssons poetiska begåvning ännu kvar ute i bygderna, ehuru jag ej lyckades finna något.

Med de nuvarande gamla dör säkerligen även minnet av Gustaf Eriksson bort i hans hembygd. Ända till sommaren 1935 stod den lilla stuga, som han byggt sig, kvar i oförändrat skick, men vid mitt besök befann den sig under en genomgripande ombyggnad och ingår nu som en del i en större byggnad.

Uppsöker man så hans sista viloplats, Härads kyrkogård, så söker man där förgäves hans grav. Varken kors eller sten har någonsin utmärkt den, och kullen har jämnats. Någon omgrävning har dock ej ägt rum, och den gamle dödgravaren kunde ännu peka ut platsen. Skulle inte den man, som ägnat sitt liv åt att för kommande generationer bevara minnet av Södermanlands fornhistoria och gamla folkkultur, själv förtjäna en enkel minnesvård på sin hemssockens kyrkogård?"

Sven Bertil Jansson SVA har i Sumlen, Årsbok för vis- och folkmusikforskning 1983 i en utmärkt artikel med titeln Ord är inga visor, Julius Bagges melodiuppteckningar efter Gustaf Ericsson i Härad, behandlat den nordsörmländske upptecknaren, och artikeln avslutas med ett antal visor och låtar efter Ericsson.

ERIKSSON SVEN RICKARD fiol

Jordbruksarbetare från Oppeby, Nyköping.

Född 7/2 1893 i Huseby södra, Trosa landsförsamling.

Son till statdrängen Adolf Vilhelm Eriksson och Matilda Lovisa Jansdotter.

Gift med Laura Vilhelmina Pettersson.

Märta Ramsten gjorde för SVA:s räkning en inspelning med Eriksson den 9/4 1969, då denne även berättade en del om sig själv. Han sade sig vara självlärd, men han hade lyssnat en hel del på och spelat tillsammans med Otto Andersson från Svärdsbo i Sättersta s:n, Elof Andersson från Hånö i Bälinge s:n och Kalle Sjöberg från Estlöt i Sättersta. Och han lärde sig de flesta låtarna under vistelse i Sättersta och Bälinge. På senare år har han lärt en del genom Nyköpingshus Spelmansgille och Pensionärsföreningen.

Han började spela i 13-årsåldern, då han kom till Sättersta. Därefter var han bosatt i Bälinge s:n och Oppeby i närheten av Nyköping. Han spelade på fabriksfiol köpt i musikhandel i Nyköping. Fiolen var

ombyggd för vänsterspel – strängarna omflyttade och ljudpinnen likaså. Han var ej notkunnig.
(SVA acc. nr. 406, 407)

ERIKSSON VALFRID fiol

Sågarbetare från Åkers styckebruk, Åkers s:n.

Född 12/1 1876 i Carlsfors, Hosjö s:n, Dalarna.

Son till sågaren Johan Eriksson och Anna Greta Hjort.

Gift med Amanda Sofia Jansson.

Han spelade ofta på danser och bröllop tillsammans med Sven Viktor Edvin Andersson.
(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

EHRLING ERIC orgel, fiol

Organist i Österåkers s:n.

Ehrling var den, som enligt Millerste-Kal ”satte Österåkers Brudmarsch före 1730 för Kyrk-Orgel”.
Brudmarschen lär ha komponerats av den ryske, till Sörmland inflyttade fiolspelmanen Ivan Petrej till
Eva Amalia Palbitzki´ och Erik Giers´ bröllopsbjudning i Sverige efter det att de båda gift sig i Norge
mot Eva Amalias föräldrars vilja. Millerste-Kal skriver i sina anteckningar från Österåkers s:n angående
denna marsch:

”Den spelades sedan vid alla Socknens Bröllop, och fick därigenom Namnet Österåkers Brudmarsch,
vilken sedan av orgelnisterna i Österåker bevarades och spelades ända till omkring 1870 vid
Kyrkbröllop av Organist Oskar Högström i Österåker.

Till all lycka förmedlade Organist Högström en Avskrift av Marschen till sin kollega och vän organisten
i Julita s:n, Musik Direktör Johan Albert Åkerstein född 1818, död i början av 1890-talet.”
(Ur Karl Erikssons – Millerste-Kals – anteckningar, som i kopia förvaras i SSF:s arkiv)

Ehrling utförde även musik för det grevliga herrskapet på Forsby herresäte, Gyldenstolpe och deras
gäster när så påfordrades, berättade Millerste-Kal vidare. Organist Eric Ehrling, som spelade förmäm
musik, slog mycket an med att spela på en polsk fiol, som han fått efter ovannämnde Ivan Petrej.

ERNST I BYN se KARLSSON ERNST

ERSDOTTER BRITA STINA sång

Sångerska från Sköldinge s:n.

Född 6/8 1821 i V. Grytsta, Sköldinge s:n.

Dotter till arrendatorn Eric Larsson och Cajsa Jansdotter.

En visa efter henne ingår i G Wetters samling Sörmländska låtar som nr 512.

Hon ansågs vara en riktig storsångerska enligt vittnesbörd från hennes sentida ättling Katrinä i
Klövålla (Edit Ringmar). Brita Stina var moster till en annan sångerska, Maria Christina Jansdotter,
som i sin tur var mormor till Katrinä.

ERSDOTTER LISA LOTTA el. LOTTA BARD sång

Soldathustru från Byringe, Länna s:n.

Född 11/2 1821 i Kulla, Dunkers s:n.

Dotter till hemmansägaren Eric Pehrsson och Brita Lisa Adolphsson.

Död 13/6 1870.

Gift med soldaten Fredrik Bard.

Med sina föräldrar och syskon kom hon 1827 till Länna s:n. Hon tjänade som piga på flera håll, innan hon gifte sig. År 1863 dog hennes man, och då hon själv avled 1870 blev hennes fem barn föräldralösa. Vårst drabbades de två yngsta, två små flickor, 8 och 10 år gamla, som i Länna församlings husförhörlängd då uppgavs vistas inom socknen utan egen bostad. Man får på goda grunder anta att de små tvingades tigga ihop till livsuppehållet.

Lisa Lotta Ersdotter eller som hon allmänt kallades Lotta Bard, var en av de traditionsbärare av visor Gustaf Eriksson i Härad nämner i samband med uppteckningar från dessa trakter. (Jansson Sven Bertil SVA i brev till förf.)

ERSDOTTER MARIA CATHARINA (KARIN) sång

Torpäreustru från Backen (Nybygget), Strängnäs landsförsamling.

Född 20/3 1834 i Skäggesta, Överselö s:n.

Dotter till statdrängen Adam Erik Nilsson och Anna C. Jansdotter.

Gift med torparen Johan Gustaf Lindblom.

Hon sjöng gamla visor från Tosterön och dessa sjöngs sedan av hennes dotter Maria Matilda Karlsson Lindblom. De upptecknade av Axel Ringström år 1935 och kopior ingår i SSF:s samlingar i GW-stugan, Malmköping.

ERSDOTTER MARIA MARGARETA sång

Jordbrukarhustru från Åsäng, Länna s:n.

Född 11/5 1801 i Magsjötorp, Länna s:n.

Dotter till lantbrukaren Eric Persson och Anna Ersdotter.

Gift med jordbrukaren Jan Jansson.

Hon kunde en stor mängd gamla visor och melodier, som hon ofta sjöng och som sedan spelades av hennes fiolspelande bror "Pelle i Sandvik", som i sin tur hade en mängd lärjungar runt om i Lännatrakten, vilka av Pelle lärde sig traktera fiolen.

Låtar efter henne spelades senare även av hennes sonson Arvid Karlsson och finns upptecknade av N. Dencker.
(ULMA acc. nr. 9047)

ERSSON ANDERS fiol

Bonde från Helgesta gård, Helgesta s:n.

Född 21/1 1815 i Hagen, Helgesta s:n.

Son till torparen Eric Gabrielsson och Anna Olofsdotter.

Gift med Anna Maria Jonsdotter.

Han lärde sin brorson August Leander spela fiol.
(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

ERSSON ERIK, "SKIRGUBBEN" fiol

Bonde från Stafträ, Stenkvista s:n.

Född 5/8 1809 i Husby Rekarne s:n.

Son till bonden Erik Jansson och Anna Jonsdotter.

Gift med Brita Cajsa Andersdotter.

Hans son Erik Vilhelm Eriksson, sonson Erik Gustaf Eriksson och sonsonson Karl Erik Eriksson var alla berömda fiolspelmän.
(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

ERSSON ERIK JOHAN fiol

Torpare från Olofsberg, Stora Malms s:n.

Född 30/9 1840 i Eknäs, Stora Malms s:n.

Son till Eric Jansson och Carolina Widberg.

Gift med Johanna Sofia Larsdotter.

ERSSON JOHAN fiol

Lantbrukare från Ramsta, Floda s:n.

Född 12/2 1836 i Kjölsta, Sködinge s:n.

Son till rusthållaren Eric Ersson och Stina Cajsa Ersdotter.

Gift med Christina Catharina Ersdotter.

Flera låtar efter Johan Ersson ingår i Olof Anderssons samling Sörmländska låtar.

ERSSON JOHAN ALBERT, "JOHAN I DAVIDSTORP" fiol

Dagakarl från Davidstorp, Stora Malms s:n.

Född 26/3 1845 i Dörrstugan, Stora Malms s:n.

Son till hemmansbrukaren Erik Nilsson och Greta Lena Persdotter.

Gift med Eva Lotta Andersdotter.

Han bodde i flera år i Davidstorp. Eljest bodde han som arbetare och dagakarl på många ställen i socknen. Han ansågs vara trollkunnig och besitta sällsamma egenskaper om vilket en annan sockenbo Magnus Gustafsson f 1850 berättar:

"Di talte om den där Johan, att han hade spertus, eljest har jag inte hört nån."

Gustafsson besvarade så en fråga om han kände till någon eller några i Stora Malm s:n som var innehavare av spjertus eller annan trolltyg, och han fortsätter:

"Han var vid Forssjö en gång, när di hade majstång, di dansa oppe ve Koltorpalogen. Alla ville vara Lickst, en som di kalla för Lindblom (den berömde spelmannen Karl August Lindblom från Skedevi i Östergötland), han gick landsvägen och var styv spelman, och han kunde mer än andra också.

Johan var lärder av den onde. Han skämde fiolen för den andre, d v s Lindblom, så att alla stränga gick av. Men Lindblom bara basa på och satte på nya strängar. Då måste Lindblom åt backen å blon rann ur näsa på 'n. Den där Johan, han förvarte nog sin fiol. Han bodde vid Davidstorp den där."

(ULMA acc. Nr 10922)

ERSSON CARL fiol

Oidentifierad spelman från Bettna s:n.

Han spelade ofta tillsammans med Vilhelm Konrad Lindberg på bröllop och danstillställningar i hemtrakten.

(SvL Söd.)

ERSSON KARL fiol

Smed och kyrkvaktare från Betlehem, Österåkers s:n.

Född 2/4 1848 i Kaplansgården, Österåkers s:n.

Son till spelmannen och kyrkvaktaren Erik Persson och Kjerstin Andersdotter.

Död 21/5 1904.

Gift med Brita Ersdotter.

Millerste-Kal, Österåkersspelman Karl Eriksson, har i sina efterlämnade uppteckningar en biografi över "Spelman och Kyrkvaktaren och Bysmeden Karl Ersson i Kyrkvaktarbostället Betlehem i Österåkers socken, Sörmland."

I fortsättningen skriver Millerste-Kal:

" ----

Han hade även två söner, som spelade fiol mycket bra, Johan och Evald. Karl Ersson lärde fiolspelet utav Sörmlands bästa Allmoge Spelman Olof August Widmark, Östra Vingåkers socken.

Undertecknad spelade mycket åren 1897-1901 tillsammans med Spelman Karl Ersson och hans Spelmän-Söner Johan och Evald, och har jag gjort Alla mina Uppteckningar av Österåkers-Låtarna, vilka finnas uti Sörmlands Spelmans Förbunds Arkiv, efter deras Spelsätt, likaså givit samma Namn Låtarna som Spelman Karl Ersson använde jämte uppgifterna de Gammel-Spelmän varav Spelman Karl Ersson lärt Låtarna.

Spelman Karl Ersson hade en makalös snabb uppfattning av Musik och dito Musik-Minne och spelade därför allt av Låtar, som fanns i Österåker och grann-Socknarne, endast en bråkdel hann jag uppteckna.

Spelman Karl Ersson var Notkunnig, men var liksom de flesta Spelmän med skarpt utbildat Gehör, obenägen för Notskrivning. Han spelade dock efter Noter 1:sta eller 2:dra Fiol tillsamman med Stor Spelmännen Olof August Widmark, Östra Vingåker och Lindblom i Östergötland uti deras stora Herrgårds - Bal - Orkestrar som Widmark organiserade uti Sörmland och Lindblom uti Östergötland. Därjämte spelade Karl Ersson tillsammans med Organist Högström, Österåker, Direktör Åkersteen, Julita och Widmark Östra Vingåker Fiol-Kvartetter." (Ur Millerste-Kals anteckningar som i kopia förvaras i SSF:s arkiv)



åt
om

ERSSON KARL fiol

Bondson från Hellvik, Floda s:n.

Född 29/1 1852 i Leby Övergård, Julita s:n.

Son till bonden Eric Ersson och Catharina Jonsdotter.

Han spelade på bröllop och olika danstillställningar och då ofta tillsammans med bröderna Karl och Gustaf Johansson, målare August Gunberg och Johan Andersson från Rankhyttan, Floda s:n. (Andersson Olof, Sörmländska låtar)

ERSSON KARL fiol

Oidentifierad spelman från Hyltinge s:n.

Han spelade ofta tillsammans med Adolf Fritiof Hillman på danser och bröllop. (Andersson Olof, Sörmländska låtar)

ERSSON LARS fiol

Hemmansägare från Ålsätter, Västra Vingåkers s:n.

Född 12/7 1825 i Lilla Molne, Västra Vingåkers s:n.

Son till brukaren Eric Ersson och Anna Jonsdotter.

Gift med Eva Andersdotter.

Han ansågs vara en skicklig gehörspelarare.

(Ur anteckningar ingående i SSF:s samlingar i GW-stugan, Malmköping)

ERSSON LARS ERIK fiol

Bruksarbetare från Krukmakartorp, Floda s:n.

Född 6/9 1816 i V. Grytsta, Sköldinge s:n.

Son till arrendatorn Erik Larsson och Cajsa Jonsdotter.

Död 1899.

Gift 1:o med Christina Charlotta Andersdotter.

Gift 2:o med änkan Anna Sofia Hellberg.

Ersson flyttade från sitt barndomshem år 1839 till Hofsjö storgård i Lilla Malma s:n där han gifte sig med rusthållaredottern Ch. Charl. Andersdotter. Flyttade därifrån till Mellösa by i Lilla Mellösa s:n.

Hustrun flyttade därifrån till Eskilstuna och makarna skildes och Ersson flyttade till Ulfstorp i samma socken år 1855 och året därpå till Hultstugan, även i Lilla Mellösa, där han tjänade som dräng. År 1857 kom han till Floda s:n och Krukmakartorp, där han gifte om sig den 12/12 1858.

Ersson var, enligt fleras samstämmiga utsago, en betydande spelman, med en rik repertoar, varav en stor del utgjordes av kadriljer – en melodityp som är rätt sparsamt företrädd i Sörmland. Han var lärjunge till en beryktad spelman, soldaten Anders Hall, vilken Ersson under två års tid, 1827-28, besökte, varje gång medförande ett halft stop brännvin som honorar. Av Hall erhöi han en grundlig utbildning i notläsning. Han spelade också helst efter noter och sonen Fredrik Vilhelm Larsson, som också var fiolspelman, kunde inte erinra sig att någon gång ha hört fadern spela utan att ha noterna framför sig. I sitt spel inlade han en myckenhet fioriturer och förslagsfigurer och i repertoaren ingick ett flertal förstämnelser, därav bl. a. även 'Tyska klockorna'.

Ersson spelade ofta tillsammans med A.G. Rosenberg, organisten från Floda s:n, känd som utgivare av sörmländska folkmelodier.

(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

Han spelade också ofta tillsammans med Oskar Fredrik Andersson från Hälleforsnäs.

ERSSON LARS ERIK fiol

Dagakarl från Davidstorp, Stora Malms s:n.

Född 13/2 1831 i Remrödorp, Stora Malms s:n.

Son till torparen Erik Ersson och Anna Olsdotter.

Gift med Hedvig Sophia Jansdotter.

Erssons dotterson Bror Erik Vidar Lindell är en mycket duktig fiolspelman, och detta tack vare den undervisning han fick av morfadern.

(Fru Sonja Lindell Katrineholm i brev till förf.)

ERSSON PEHR, "PELLE I SANDVIK" fiol

Bonde från Sandvik, Länna s:n.

Född 2/2 1799 i Magsjötorp, Länna s:n.

Son till brukaren Erik Pehrsson och Anna Ersdotter.

Gift med Stina Andersdotter.

Hans syster Maria Margareta Ersdotter var en duktig sångerska och hennes sonson Arvid Karlsson en framstående fiolspelman.

Pelle i Sandvik hade många spelelever i Lännatrakten, som han gav undervisning i fiolspelets konst och som senare förde låttraditionen från dessa nejder vidare.
(ULMA acc. nr. 9047)

ERSSON PER fiol

Backstusittare från Almstugan, Lista s:n.

Född 1/3 1814 i L. Ladeby, Lista s:n.

Son till bondesonen Erik Persson och Brita Maja Persdotter.

Gift med Stina Cajsa Andersdotter.

En av Erssons söner, Karl Johan Pettersson samt sonsonen Frans Oskar Pettersson var utmärkta fiolspelmän liksom sonsonen Folke Pettersson.
(Andersson Olof, Sörmländska låtar)

Efter att ha tjänat som statdräng på olika gårdar i norra Sörmland och södra Västmanland återkom han till sin födelsesocken, där han fick tillstånd att uppföra en liten stuga på Almby ägor, som han kallade Almstugan. Han var mycket fattig, vilket angavs i Lista församlings husförhörslängder.

ERSSON PER JOHAN, "PER JOHAN I TRÅNGSUND" fiol

Statdräng från Trångsund, Huddinge s:n.

Född 20/8 1832 i Kvarntäppan, Österhaninge s:n.

Son till Erik Pehrsson och Greta Ersdotter.

Gift med Brita Catharina Andersdotter.

Per Johan hade lärt sig spela av Näcken. Under tre torsdagsnätter hade han sökt upp honom, och för att uppnå förbindelse med vattenguden, måste han binda en psalmbok under vardera foten. Efter detta vågade Per Johan ej spela mellan klockan tolv och ett på natten, ty då tvingades allt att dansa, och han kunde ej upphöra med sitt spel, förrän klockan slog ett.

En gång spelade Per Johan tillsammans med Anders Gustaf Jansson från Lännåker vid en juldans på Vadet, en gård i Dalarö. Vid ett tillfälle hade Jansson gått ut, och Per Johan, som ensam skötte musiken, hade glömt att se på klockan. När Jansson återkom befunno sig de dansande ute på gårdsplanen på väg till sjön. Han skyndade att skära av strängarna på Per Johans fiol och lyckades därmed häva förtrollninge n.

Per Johan använde sig av en femsträngad fiol "med två basar" enligt sagesmannen Fredrik Eriksson.
(SvL Söd.)

EFTERSKRIFT

Författaren och utgåvan

Författaren, genealogen, radiomannen mm Lars Erik Larsson, föddes i Göteborg 1931. Fadern var pastor i Svenska Israelmissionen och familjen fick då och då byta bostadsort, men som vuxen blev Uppland hans hembygd. Till vardags arbetade han på Landsarkivet i Uppsala där han hade nära tillgång till olika statliga arkiv från Uppsala, Sörmlands, Örebro, Västmanlands och Dalarnas län.



Lars-Erik Larsson (1931 – 2006)
Foto Gösta Brandberg

Han hjälpte många släktforskare med uppgifter och skrev många artiklar och böcker. Efter sin första bok om uppländska klockare och organister *Organister och klockare i Uppland, Svartsjö kontrakt* började han söka efter dessas elever – det ålåg nämligen klockare och organister att både svara för musik vid större kalas i socknen och ta emot 'nylärningar'. Resultatet av detta arbete blev boken *Uppländske spelmän under 4 århundraden* (Upplands Grafiska AB 1980, ISBN 91-970228-1-0) och han beslöt sig därefter att göra motsvarande arbete för Sörmland. Södermanlands Spelmansförbund har ett omfattande arkiv med både eget material och kopior från andra institutioner och Lars Erik Larsson gick successivt genom

merparten av samlingarna och kompletterade spelmansuppgifterna med biografiska data och andra uppgifter från andra källor.

Resultatet blev ett manuskript på över 550 sidor med uppgifter om mer än 700 spelmän och sångare som verkat i Sörmland – flertalet under 1800-talet eller det tidiga 1900-talet, en mindre del från 1700-talet och några enstaka var från slutet av 1600-talet. Ett fantastiskt material – men det blev aldrig tryckt - någon finansiering stod inte att finna till den omfattande utgåvan.

Lars Erik gick bort 2006 och fick inte uppleva att materialet äntligen (2008) publicerades – visserligen inte i tryckt form, utan på Internet, men därigenom tillgängligt för många.

Manuset har digitaliserats i sin helhet utan andra ändringar än uppenbara stavfel och smärre felaktigheter. Några enstaka förtydliganden har lagts som fotnoter. 700 spelmän och sångare är ett väsentligt antal men läsaren kommer kanske ändå att sakna några namn, men Lars Eriks urval har bibehållits – med ett enda undantag; August Widmark i Vingåker saknades. Han var 1800-talets mest kände spelman i västra Sörmland och det har givetvis inte undgått författaren. Sannolikt hade han ett separat material om storspelmannen, men av någon anledning kom det inte med i manuset. Här har en komplettering skett.

Successivt har skriften illustrerats med bilder samt utökats med fler spelmän.

Lars Eriks farfar var spelman och finns med i den uppländska utgåvan. Han hette Lars August Larsson, född 1859 i Nora och var aktiv spelman tills han gifte sig. Lars-Erik kommenterar sin egen roll: "...jag är ett av hans barnbarn. Tyvärr har jag ej begåvats med förmåga att traktera instrument, men ärvt ett levande intresse för musiken och då speciellt allmogemusiken och dess utövare både nu och i gången tid. Ett intresse som varit förutsättningen då det gällt att färdigställa denna spelmansmatrikel."